

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ Скопје

Филозофски факултет

**Постдипломски студии по Меѓународни односи - Разрешување на конфликти,
дипломатија и човекови права**

**Безбедносната соработка помеѓу вишеградските држави
по членството во Европската унија**

(магистерски труд)

Студент:

Александар Бондиков

Ментор:

Лидија Георгиева

Мај, 2020

Скопје

СОДРЖИНА

ПРВА ГЛАВА: БЕЗБЕДНОСНА СОРАБОТКА.....	8
1.1. Конфликти и соработка во меѓународните односи.....	8
1.1.1. Реалистички и либерални теории за конфликтите и меѓународната соработка	9
1.1.2. Регионализам и регионална безбедносна соработка.....	12
ВТОРА ГЛАВА: СПЕЦИФИКИ И ЗНАЧЕЊЕ НА ВИШЕГРАДСКАТА ГРУПА.....	21
2.1. Главни карактеристики	21
2.2. Хронологија на настаните на вишеградската група.....	22
2.3. Претседателство во вишеградската група	23
2.4. Сојузот на вишеградската група	24
2.5. Кохезија и различни интереси на вишеградската група	25
ТРЕТА ГЛАВА: БЕЗБЕДНОСНА СОРАБОТКА ПОМЕЃУ ВИШЕГРАДСКАТА ГРУПА	29
3.1. Причини за соработка помеѓу државите	29
3.2. Безбедносна соработка помеѓу вишеградските држави	33
3.2.1. Европеизација: повеќеслоен концепт на денешните студии на ЕУ	34
3.2.2. Вишеградската група: преку објективот на двонасочен процес на европеизација.....	35
3.2.3. Вишеградската група и безбедносните предизвици.....	43
3.3. Стратегии за национална безбедност на Словачка, Унгарија, Чешка и Полска	56
ЗАКЛУЧОК.....	64
КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА.....	69

ВОВЕД

Безбедносната и одбранбената димензија на централноевропските интеракции и идентитет претставува специфична и порелевантна област на односи во таканаречената вишеградска група од четири држави (В4): Чешка, Унгарија, Полска и Словачка. Во рамките на опсегот на секторски политики за нивната одржлива регионална соработка, прашањата поврзани со одбраната претставуваат посебен аспект на координацијата на В4 на надворешната и безбедносната политика. Споредено со консултациите и соработката во други области, безбедносната и одбранбената политика не беше целосно отсутен, но остана на маргините на В4 соработка со години дури и по целосно вклучување на четирите централно-европски држави во работата на ЕУ и НАТО од 2004 година.

Тоа не ги исклучува политичките изјави или изречени намери, но без многу суштина или сериозно разгледување на практичните форми на заеднички безбедносни претпријатија или иницијативи за неколку години. Пред неколку години, министерствата за одбрана се приклучија на севкупниот модел на консултации и координација во рамките на Вишеградската група и почнаа да одржуваат состаноци на ниво на министри, шефови на генералштабови и експерти за да разговараат за многу прашања. Тие истовремено се утврдени од аспирациите на безбедносната и одбранбената политика во Европската унија и еволуцијата на стратешката агенда во Северноатлантската алијанса.

Овие комплементарни контексти на безбедносните и одбранбените политики во регионот В4 се фокусираа на дискусија за координација на националните ставови во врска со прашањата, сфаќајќи се на политички дебати во рамките на ЕУ и НАТО, како што се воена модернизација, трансформација на одбраната и подготовки за операции за управување со кризи. За време на нивната консолидирана практика, земјите од В4 и понатаму внимателно ги координираат своите национални ставови во врска со прашањата на главната безбедносна

политика во подготвителните рунди на разговори на ниво на амбасадори во Политичкиот и безбедносниот комитет (ПСК), како и во Состаноци на Советот кои го отвораат патот кон претстојната дебата за ЗБОП во Европскиот совет од декември 2013 година. В4 координацијата на ставовите и преференциите во однос на безбедносните и дефинансиските прашања е предвидено за време на очекуваните политички дебати во ЕУ и исто така, во подготовките за следниот Самит на НАТО во 2014 година.

Проблем на истражување

Имајќи го предвид наведеното, како главен проблем на истражување е постоењето и унапредувањето на безбедносната соработка помеѓу вишеградските држави по членството во Европската унија.

Предмет на истражување

Оттука произлегува и предметот на истражување фокусиран на безбедносната соработка помеѓу вишеградските држави по членството во Европската унија која може да се согледа во потпишаните документи и искуства од пракса кои јасно сведочат за безбедносната соработка на В4.

Претходни релевантни научни истражувања

Претходни релевантни научни истражувања за оваа област постојат и се многубројни, помеѓу кои и истражувањата на Brusis (2002), Bukalska (2003) и Георгиева (2009), но специфичното значење на овој магистерски труд е во тоа што се фокусира на конкретна група на држави, во конкретен временски период и на конкретна безбедносна тема (додека наведените претходни истражувања ги истражуваат само структурно В4, само нивното значење во поглед на европската безбедност и/или само безбедносните можности на В4).

Истражувачки прашања

Магистерскиот труд цели кон тоа да одговори на следните истражувачки прашања:

- i. *Какво е искуството на В4 државите во безбедносната соработка?*
- ii. *Кои се придобивките од безбедносната соработка помеѓу В4 државите?*
- iii. *Дали соработката во делот на ЗНБП ја зголемува довербата меѓу В4 државите?*
- iv. *Кои се приоритетите на Полска, Словачка, Чешка и Унгарија во ЗНБП?*

Методологија на истражувањето

Секое научно објаснување (вклучувајќи го и ова истражување за безбедносната соработка помеѓу В4) претставува еден вид на комплексен и сложен процес кој содржи поголем број на мислителни и логички задачи, со кои се дефинираат односите и врските меѓу појавите кои се истражуваат.

За теоретскиот дел на магистерскиот труд се користени стандардни методи на секундарни истражувања за кои низ секундарни извори на податоци соберени се информации за досегашниот развој. Најчесто користени извори на податоци се електронските бази на податоци односно интернетот, научната и стручната домашна и странска литература, како и разни документации и информации набавени по пат на релевантно истражување. Според тоа, во одворот на истражувачките прашања користени се повеќе различни методи со цел да бидат задоволени основните методолошки потреби – објективноста, сигурноста, основата и систематичноста на истиот.

Истражувањата се претежно научно-теоретски сознанија, при тоа користејќи релевантна литература и современо методолошко практично истражување со користење на основните аналитички и синтетички методи, пред се преку процес на методолошка анализа, индукција и дедукција. Од општо научните методи, користен е исто така и хипотетичко-дедуктивниот и статистички современ метод. Извршена е анализа на документи на министерствата за одбрана на В4 како и анализа на национални стратегии со цел утврдување каква е безбедносната соработка и кои се приоритетите во В4.

Во собирање, сегментирање и анализирање на податоците, користени се следните методи и техники: анализирање на документи, анализирање на содржината на информацијата, проверувајќи ја релевантноста на истата, и тоа како примарни, така и секундарни содржини и информации од веќе извршените истражувања. Освен тоа, истражувањето е изведено преку статистичко собирање на податоци со помош на студија на случаи.

Пристапот во самото истражување е интегративен, синтетички во смисла на тоа што ниту една методолошка постапка не дава исклучителна предност, туку сите заедно се подеднакво застапени во самиот процес на истражување и обработка на податоците. Со примена на погоре наведените методи, можно е сигурно валидно остварување на научната и општествената цел на истражување во рамките на магистерскиот труд.

ПРВА ГЛАВА: БЕЗБЕДНОСНА СОРАБОТКА

Меѓународната безбедносна соработка е во центарот на интересите на меѓународните односи уште од основањето на оваа област и често е предмет на дебата дури и во најзначајните меѓународни дебати. Низ годините, поради сите безбедносни случувања развојот на безбедносната соработка се повеќе се актуелизирање и државите се залагаа за зголемување на можностите за децентрализирана соработка и зголемување на улогата на институциите во насока на унапредување на меѓународната безбедносна соработка. Во оваа глава од магистерскиот труд истражувањето е насочено токму кон анализа на значењето на безбедносната соработка на меѓународно ниво, корените на безбедносната соработка и добиените користи од ваков вид на соработка.

1.1. Конфликти и соработка во меѓународните односи

Светот во којшто живееме секогаш се чини дека содржи војни и конфликти од различни обеми, поради различни причини. Ако погледнеме повеќе од 100 години наназад, историјата е исполнета со големи војни како што се двете Светски војни, постојаниот страв од ескалација на заканата за време на Студената војна и неодамна војната во Авганистан и Ирак. И покрај фактот дека луѓето секогаш зборуваат за потребата од мир, светот е исполнет со страв и под притисок на постојани безбедносни закани.

Од искуството во Првата светска војна, многу теоретичари и политички научници се обидоа да донесат решение за тоа како да се создаде мирно меѓународно опкружување, но овие обиди уште во тоа време не резултираат со виден успех.¹ Ова доведува до природен заклучок дека постојат одредени пречки кои ја спречуваат соработката меѓу државите и поради тоа не може да се одржи мирот долгорочно. Присутни се потешкотии кои е потребно постојано да се

¹ Haggard, S., and Simmons, B., 1987, Theories of International Regimes, International Organization, pp.491-517

надминуваат, истражуваат и да се врши нивна превенција за да не дојде до нови ескалации. За да се стори тоа, во пракса се смета дека е неопходно да се разгледаат некои теории што сугерираат дека имаат одговор на прашањето зошто соработката помеѓу државите е толку тешка за остварување. Имено, станува збор за реалистички и либералистички теории кои се обидуваат да го дадат одговорот зошто постојат можности за мир и зошто толку често овој мир не може да се одржи.

1.1.1. Реалистички и либерални теории за конфликтите и меѓународната соработка

Реалистите веруваат дека можат да дадат најдобро објаснување зошто соработката е толку сложена за да може да се постигне. Реализмот е доминантна теорија се до крајот на Втората светска војна и покрај тоа што кон реализмот се упатени бројни критики бидејќи се смета дека во голема мерка присутна е неможност за објаснување на одредени теми во меѓународните односи т.е., дека реализмор дава многу теорија, а многу малку решенија како да се дојде до мирен крај.²

Реализмот се дели на три дела: класичен реализам, нео-реализам и неокласичен реализам. Класичните реалисти повеќе се грижат за човековата природа. Тие веруваат дека луѓето во целина се себични и агресивни. Главните актери на меѓународниот систем, државите, се водат од тоа и во основа војната е неизбежна. Постојат многу докази за да се подржи тоа гледиште, примери како нацистичка Германија која беше предводена од Хитлер или Ирак воден од Садам Хусеин.

Неореалистите повеќе се грижат за распределбата на моќта и меѓународниот систем. Според нив, на меѓународниот систем му недостасува суверен орган што

² Milner, H. 1992, International Theories of Cooperation Among Nations: Strengths and Weakness, World Politics, pp.466-496

може да склучува и спроведува обврзувачки договори. Без таков авторитет, на државите им се дава можност да го сторат она што го сакаат, а во исто време тоа им отежнува на државите да си веруваат едни на други и да соработуваат.³ Оваа точка е дополнително максимизирана со претпоставката на реалистиката дека главната цел на државата е максимизирање и безбедност на моќта. Значи, без никаков светски авторитет да внимава на тие држави што бараат моќ, не е изненадување што реалистите ги гледаат меѓународните односи како постојана битка и борба за опстанок. Дури и ако некои држави не се обидуваат да ја зголемат својата моќ и да бидат задоволни од начинот на кој се одвиваат работите, тие не можат да им веруваат на другите држави да размислуваат исто, затоа што ако другата држава одеднаш одлучи да не соработува, опстанокот на првата држава е под голема безбедносна закана. Бидејќи сите држави се свесни за тоа, сите тие се обидуваат да се заштитат со тоа што бараат контрола, ги зголемуваат своите воени способности и прават сојузници од другите држави.

Согласно критиките, реализмот ја игнорира важноста на различните концепти за идентитет и култура во различни држави.⁴ На пример, во округот со иста религија и култура е поверојатно да соработуваат државите едни со други.⁵ Реализмот е критикуван силно за преувеличување на важноста на државите (во политички аспект) и не земањето предвид други актери како што се институциите и невладините организации.⁶ Исто така, меѓународниот систем без сомнение се смени низ годините, нема големи војни, Студената војна заврши без агресија која реалистите не успеаја да ја предвидат, а државите генерално изгубија интерес за територијална предност. Всушност, најголемите критичари на реалистите се либералистите или институционалистите, како што се нарекуваат.

³ Kratochwil, F., and Edward, D. 1994, *International Organizations: A Reader*, Harper Collins, New York, pp.88-94

⁴ Hasenclever, A., Mayer, P., and Rittberger, V. 1997, *Theories of International Regimes*, Cambridge, UK, Cambridge University Press, pp.102-112

⁵ Lake, D., and Powell, R. 1999, *Strategic Choice and International Relations*, Princeton, NJ, pp.233-239

⁶ Goldstein, J., and Steinberg, H. 2010, *International Institutions*, London, SAGE, pp.56-59

Либерализмот е роден веднаш по завршувањето на Првата светска војна. Европа беше толку шокирана од она што се случи, што политичарите сакаа да излезат со начин да спречат какви било војни да се случуваат во иднина.⁷ Вудроу Вилсон, претседател на Соединетите држави во тоа време собра 14 поени за да создаде мир низ меѓународниот систем и да создаде начин за управување со меѓународната анархија.⁸ Либералната теорија претрпе голем удар кога избувна Втората светска војна само неколку години откако беа создадени 14 поени и повеќето научници и политички научници се скептични околу скоро пацифистичките погледи на либералните теоретичари до крајот на Студената војна.⁹ Причината зошто либералниот поглед стана попопуларен по Студената војна е затоа што државите започнаа да усвојуваат меѓународни закони, контрола на оружјето, улогите на меѓународните организации станаа многу поголеми и започна да се одвива желбата за демократија во многу држави. Пред да се анализира во какви препреки веруваат либералите за стопирање на соработката, неопходно е да се објаснат главните точки на дебатата помеѓу реалистите и либералистите. За разлика од класичните реалисти, либералите веруваат дека човековата природа е добра и способна да ја задржи агресивноста. Нивната главна претпоставка е дека војната не е неизбежна и дека има многу поголем потенцијал за соработка доколку се намалат анархиските услови. Веруваат дека севкупните глобални промени се можни.

Либералистите веруваат дека демократските држави делуваат мирно едни кон други и повеќето конфликти и закани во светот доаѓаат од нелибералните држави. Да се најде објаснување за ова не е лесно, но доказите се тука: државите од Западна Европа не биле во војна едни со други уште од крајот на Втората светска војна. Можно е по ужасите на таа светска војна демократските држави никогаш да

⁷ Dunoff, J., Pollack, M. 2013., *Interdisciplinary Perspectives on International Law and International Relations: The State of the Art*, Cambridge, UK, pp.126-129

⁸ Види повеќе кај Hasenclever, A., Mayer, P., and Rittberger, V. 1997, *Theories of International Regimes*, Cambridge, UK, Cambridge University Press, pp.102-112

⁹ Види повеќе кај Goldstein, J., and Steinberg, H. 2010, *International Institutions*, London, SAGE, pp.56-59

не сакаат повторно да го доживеат тоа. Друго објаснување може да биде дека либералните држави едноставно сфаќаат дека соработката со другите окрузи е корисна за нив. Либералниот концепт е особено вреден економски особено во глобализираниот свет и системот за слободна трговија.¹⁰ Организациите како СТО промовираат слободни пазари и државите го искористуваат тоа за да ја зголемат својата економска профитабилност. За верувањето на либералистичките теоретичари доказ има и во тоа дека организации како ЕУ и НАТО промовираат мир и соработка. Додека ЕУ има свои недостатоци, организацијата направи многу за Европа. Создаде заедничка основа помеѓу европските држави, создаде демократија во 27 земји, вклучувајќи ги и поранешните држави на Советскиот Сојуз, кои беа под авторитарниот режим и им дава повеќе суверенитет на земјите-членки кои можат да одлучат за политиката (сегашна и идна).

1.1.2. Регионализам и регионална безбедносна соработка

Неореализмот и неолиберализмот според размислувањата на некои автори можат да бидат комплементарни за анализа на вистински безбедносни проблеми и ситуации. Споредба на двата пристапи дава подобро објаснување за европската безбедносна соработка отколку што може секој од нив сам односно поединечно. Неолиберализмот всушност нуди подобро сеопфатно објаснување за пост-студената Европа и еволуцијата на безбедноста и војната, но има потреба неореализам како “совест” да го спречи латентниот идеализам да излезе од контрола. Дури и со нивната интеракција, неореализмот и неолиберализмот не се целосно објаснување на настаните. Тие се теории базирани на интереси и отука имаат малку да кажат за тоа како државните интереси или параметри се поставени на прво место. Кристофер Хил истакнува дека меѓудржавните преговори го прават тоа но не се преведуваат добро во надворешната политика, каде што "минатите трауми, заедничките вредности, институционалната еволуција и

¹⁰ Види повеќе кај Hasenclever, A., Mayer, P., and Rittberger, V. 1997, *Theories of International Regimes*, Cambridge, UK, Cambridge University Press, pp.102-112

идеолошките земјотреси се со поголема веројатност да обезбедат убедливи објаснувања за промените и однесување на дипломатијата. Во новиот период дали Европа би требало да го нагласи НАТО, ЕУ или ОБСЕ или, пак, секој од нив земјата оди "сам; ако САД останат енергично ангажирани во НАТО, да ја поддржат европската безбедносна соработка или да се повлечат од Европа и се концентрира на домашни прашања? Moravcsik се обраќа на претпочитање со синтеза на неолиберализмот и домашните размислувања. Различни други шеми исто така може да бидат корисни, како што е работата на Александар Вендт за колективното формирање на идентитетот и интеграција на неолиберализмот на Мајкл Смит со критична теоријата. Неофункционализмот сè уште има корист, потпирајќи се на идејата дека претходната асоцијација ја предиспонира Европа на дополнителна активност како група. Овие сите се обидуваат да идентификуваат "одредено нешто" што често пати поминува низ рационална пресметка мотивира одлука во одредена насока.

Без разлика дали е теоретски разгледуван или не, мора да постои политичка состојба на Европа исто така, бидете убедени во основаноста на понатамошната интеграција, вклучувајќи ја безбедноста и одбранбена соработка. Тековната МПК на ЕУ може да има тежок период на изработка напредок кон сè поблиска унија, бидејќи јавната поддршка е минимална и можноста за независно дејствување од страна на европското раководство е многу намалена.

Договорот во Мастрихт беше олеснет со елитни размени направени преку неповрзани области: Велика Британија прифати поголема европска безбедност и одбрана соработка, бидејќи добија отстапки во ЕМУ и социјалната политика; Франција прифати ЗНБП бидејќи Германија се согласила со ЕМУ; и Германија концесии низ целиот одбор, бидејќи сакаше нов договор со ЕУ за буквално секоја цена. Современата дебата во МПК се однесува првенствено на организациски проблеми - како да се подготви Унијата за проширување и како да се подобри ЗНБП - со неколку неповрзани области со кои ќе се преговара. Нема неопходни безбедносни причини за големи промени во статус кво и Германија, најчесто ентузијастичкиот голем застапник за интеграција, е малку веројатен договор за

сила по секоја цена, бидејќи се прилагодува на последиците од обединувањето. Можен е кор-сокакот, со само закана од исклучување која најверојатно ќе ги принуди евроскептичките држави (Велика Британија) кон значителен напредок. На крајот, МПК веројатно ќе ја модифицира ЗНБП за да ја подобри својата но мала е веројатноста дека ќе го подобри својот одбранбен мандат, како што е апсорбирањето функции на одбраната на ЗЕУ и обврските од Бриселскиот договор.

Европски безбедносната соработка може дури и да следи различен пат, постепено Европеизацијата на НАТО започна со истиот состанок во Берлин во 1996 година одобрена имплементација на ЦЈТФ. Иако ослабени во текот на годините, истото остануваат дилеми за автономна европска безбедносна соработка: НАТО уште им служи на европските безбедносни потреби доволно добро што другите средства изгледаат непотребни; САД се 'уште се добредојдени во Европа и избираат да останат ангажирани таму; и, Европејците допрва треба да одлучат која организација навистина претставува нивната безбедност иднина.

Нема сомнение дека В4 ќе продолжи да се соочува со предизвици во одбраната. Секоја земја од Вишеград мораше да донесува одлуки за големи намалувања на буџетите за национална одбрана. Полска ќе носи поголем товар како најголема земја-учесничка до предвидената Вишеградска битката под нејзино раководство. Останува прашањето за тоа како тешката конструкција на мултинационалната форма ќе влијае на поблиска и продолжи соработката со В4 во областа на безбедносните и одбранбените прашања. Во рамките на широк опсег на сите области на политиката што ги прифати групата В4 од земјите од Централна Европа, соработката во областа на безбедноста и одбраната останува најнеразвиена со години. И покрај неодамнешното забрзување и проширување, успешната испорака на очекуваните придобивки од подобрувањата на заедничките способности и комбинирани оперативни средства сеуште бараат одржливи обврски од Вишеградската група.

Покрај стратешките прашања на трансатлантската алијанса пред и по самитите на НАТО, квадрилатералниот дискурс за воени прашања меѓу вишеградските партнери ги прифаќа практичните прашања за развојот на одредени современи системи и видови на способности и средства за работа (како што се алатки за заштита од оружје за масовно уништување како и опрема за воздушна одбрана и стратешки транспорт) потребни за сите партнери В4 да ги исполнат барањата на членството во НАТО и барањата за ефективно учество во управувањето со кризи во ЕУ.

Случаите на претходните специфични меморандуми за разбирање сведочат за намерите на вишеградските партии да ги соберат со оглед на тоа што во овој прагматичен аспект на одбранбените релации може да се добијат можни приноси. Можна соработка В4 во програмите и инвестициите за развој на вооружувањето природно не е ограничена само на приоритетите и очекувањата на НАТО. Прогласени се партнерите од Вишеград да побараат заемна поддршка, размена на информации и да ги истражат можните начини на заедничко учество во проекти во рамките на шемите на Европската агенција за одбрана (ЕДА). Со поставување на целите на нивната одбранбена координација во техничката модернизација во рамките на институционалниот контекст на ЕУ, владата В4 ја започна "европзацијата" на нивните аспирации за развој на способности.

И покрај признатите и предикативните придобивки од ефективното "здружување и споделување", владите на В4 продолжија да се борат со координација за набавка на нова опрема која би овозможила поголема интероперабилност. И покрај тоа што В4 воспостави серија работни групи во 2009 година со цел да ги унапреди плодните консултации за купување на нови оружја и соработка меѓу нивните одбранбени индустрии, хармонизирањето на националните регулативи и стратегии за одбранбена способност направи мал напредок.

Регионалните иницијативи и проекти беа екогени за да понудат ефикасен начин ефикасно да ги минимизираат недостатоците во способноста, да избегнат

преклопувања и дуплирање преку практична соработка меѓу нашите вооружени сили и одбранбените индустрии. Дополнителните бенефиции, одговара на воената соработка во рамките на Вишеградската група идентификувани во заедничките трошоци и поефикасно искористување на ограничените одбранбени ресурси. Координираните програми за вооружување и набавки се очекува за да обезбеди потенцијално значајни економски придобивки за В4 одбранбената соработка.

Иако се смета дека развојот на соодветни воени средства за традиционалните (територијални одбранбени) и експедитивни претпријатија останува национална одговорност за сите членки на ЕУ и НАТО, мултинационалните проекти го одржуваат ветувањето и потенцијалот на економичен пристап кон одржувањето и унапредувањето на соодветни способности за сите целиво ерата на финансиска штедење. Поради тоа, државите В4, исто така, ја прифатија идејата за неизбежна одбранбена соработка, водена од потребата за зачувување на оперативниот капацитет дури и под условитена намалување на буџетите за одбрана. Ефектите од немилосрдните финансиски ограничувања на националните воени капацитети се чинеше дека најдобро се олеснуваат во земјите од Вишеград преку спроведување на проекти во согласност со иницијативите за паметна одбрана и обединување и споделување на НАТО и ЕУ соодветно. Во оваа фаза, идентификуваниот обем на соработка В4 во овој поглед ќе се фокусира на одредени избрани области: можности за заштита од оружје за масовно уништување, заедничка логистика во мулти-национални операции, конкретни проекти за вооружување, сајбер-одбраната, како и воздух и ракетна одбрана. Идни заеднички оперативни способности: мултинационална вишеградска единица.

Во пресекот на барањата за способност за брза реакција и на НАТО и на ЕУ, земјите од Вишеград нашле друг дел од одбранбената соработка, каде што координираното зајакнување на националните капацитети би изгледало како императив. Мултинационалните воени контингенти како конститутивни единици на договорените сили за реакција на НАТО (НРФ) и борбените групи на ЕУ се составени од придонеси од различни земји-членки. Во насока на колективни

напори за градење институционален капацитет, земјите-партнери се обврзуваат да ги воспостават и одржат овие единици во тесна соработка едни со други за да го комплетираат и зајакнат сетот на способности и ресурси кои тие се согласија да ги здружат за целите наколективно учество во операциите за управување со кризи во ЕУ или НАТО.

Веќе во 2007 година, министрите за одбрана на В4 јавно го поддржаа можното воспоставување на составена борбена група на ЕУ од придонесот на воените сили од вишеградските држави и го постави 2015 година како најранливиот можен датум за својата подготвеност. Големо продолжената временска рамка укажа на претпазливоста на партнерите од Вишеград да се зложат за каква било непосредна обврска. Во однос на нивните ограничени воени буџети и истовремено учество во операциите на НАТО во авганистанскиот театар, земјите од Вишеград се чинеа како природни партнери во комбинација и умножување на нивните вештини и алатки за управување со кризи, кои се прилично ограничени во случај на трите помали земји од В4. Иако министрите за одбрана на Вишеград постојано ја искажаа својата "континуирана определба активно да учествуваат во иницијативата на борбената група на ЕУ, практично не беше постигнат голем напредок во тој поглед. Веќе неколку години соработката во одбранбените прашања во групата В4 продолжи да биде ограничена на понатамошни анализи и консултации во врска со дефинирањето на општите услови и правила за евентуално распоредување и ангажирање на идната воена единица на Вишеград во операцијата за управување со кризи.

Во мај 2012 година, вишеградските земји направија важен чекор кон постигнување на нивната најавена намера кога министрите за одбрана на В4 предвидоа создавање на заедничка мултинационална единица во поконкретни услови, најавувајќи ја договорената големина и временска рамка за нејзината формација: вкупно 3.000 војници од четирите вишеградски држави за 3 години беа подготвени за потенцијални безбедносни претпријатија на ЕУ.

На крајот, процесот се пресели од нивото на изјавите до официјална посветеност, додека министрите за одбрана на В4 го потпишаа своето писмо со намери во март 2013 година за воспоставување и додавање на вишеградската борбена група во листата на расположливи сили на ЕУ за првата половина на 2016 година.

Важно е да се напомене дека декларираната достапност на предвидената единица Вишеград за мисиите на ЕУ не подразбира дека ќе има акција дури и ако потребата за негово распоредување ќе се појави во периодот кога ќе биде ставен на должност. Дури и во случај на криза што може да бара активирање, испраќањето на борбената група на ЕУ во кој било театар на конфликт мора да биде одобрено од сите земји што учествуваат во В4, дури и кога е донесена одлука во Советот за надворешни работи за потребата од операција на ЕУ со воени средства.

Неподготвеноста на земјите-членки на ЕУ да ги активираат борбените групи на ЕУ може да се објаснат со политичка претпазливост или различни доживувања на приоритетите на европската безбедност и можеби подеднакво важно, од материјални размислувања. Со цел да се надмине финансиската пречка за поактивна употреба на овие инструменти за надворешна политика на ЕУ, министрите за надворешни работи на В4 ја истакнаа потребата за поделба на товарот во однос на распоредувањето на борбените групи на ЕУ.

Веројатно, проширувањето на ЗБОП како област на проширени В4 консултации со други членки на ЕУ како увертира на премиерската средба на В4 со францускиот претседател и во одреден ограничен степен, консултациите за одбраната, исто така, може да послужат за развивање и одржување на В4 + формат во друга димензија на потрагата по поголем ангажман и соработка со партнери како Украина. Поканата на украинскиот министер за одбрана и на началникот на Генералштабот да присуствува на состаноците на министрите за одбрана на В4 и шефовите на Генералштабот во 2008 година ја покажаа намерата на земјите од Вишеград да го истражат потенцијалот за соработка со цел да понудат искуство од

Централна Европа и обезбедуваат помош за реформските процеси во Украина во воената сфера на безбедност.

Партнерите В4 ја делат перцепцијата дека ЗБОП претставува потенцијално корисна област која може да се истражи и да се подоброво надворешните партнерства на ЕУ со специфични земји.

Соработкасо странските земји надвор од ЕУ се подразбира дека не може да биде само неопходна активност за подобрување на надворешното безбедносно опкружување околу Унијата, но може да послужи како инструмент за зајакнување на различните типови на политички врски за ангажирање со одредени партнери.

Партнерските држави во нивнатаевропска тра- серија претставуваат главен приоритет на Групата В4 во надворешните работи на ЕУ, што треба да се поткрепи со сите можни средства.Соработката во одбраната за обука и модернизација со земјите од источното соседство на Унијата може да претставува еден од корисни и прагматични начини да демонстрира и да понуди видливи придобивки преку соработка со членки на ЕУ, дури и во време на немилосрден руски притисок за спротивни цели.

Во најновата премиерска средба од групата В4, мини-самитот, им зададе неколку задачи на министрите за одбрана на Вишеград, со цел да се постигне поефикасна и прагматична соработка на Вишеград во областа на безбедноста и одбраната.Ова вклучува определување на долгорочна стратегија за соработка во одбраната што ќе им овозможи на Вишеградските партнери ги насочуваат своите напори за развој на способностите. Врз основа на поделена сеопфатна стратешка перспектива за идните инвестиции во средствата за работа, шефовите на влади на В4, исто така, се согласија да ја истражат можноста за соработка на ниво на планирање на одбраната.Иако не е јасно наведено во листата на задачи, координацијата во планирањето на одбраната би значела синхронизација на одбранбените циклуси на замена на воените средства и усогласување на нивното стекнување.

Обуката и вежбите на вооружените сили во формат В4 се појавија како друга обласво која соработката треба да се подобри.Четири премиери ја потврдија потребата за заеднички воени вежби В4 на годишна основа, кои треба да се усогласат со временските рамки на НАТО, ЕУ и на национално ниво.Се очекува комбинираната практика за обука на вооружените сили во вишеградските земји да ја одржи и да ја подобри нивната интероперабилност.

Во таа смисла, позицијата В4 го одразува преовладувачкиот концепт во НАТО во однос на најдобриот достапен начин за зачувување на оперативното искуство стекнато во Авганистан од страна на ситевклучувајќи ги и единиците од вишеградските земји.

Советот на ЕУ усвои заклучоци за безбедноста и одбраната во контекст на Глобалната стратегија на ЕУ.Во своите заклучоци, Советот го зема предвид напредокот во зајакнувањето на соработката во областа на безбедноста и одбраната и дава упатства за понатамошна работа. Опфатените области вклучуваат:

- цивилна ЗБОП;
- способноста за воено планирање и спроведување (МРСС);
- постојана структурирана соработка (ПЕСКО);
- координираниот годишен преглед за одбраната (CARD);
- европскиот фонд за одбрана;
- соработка меѓу ЕУ и НАТО;
- европскиот фонд за мир;
- воена мобилност.

ВТОРА ГЛАВА: СПЕЦИФИКИ И ЗНАЧЕЊЕ НА ВИШЕГРАДСКАТА ГРУПА

Вишеградската група по своите особености се разликува од другите групи на држави кои со заеднички ресурси и со интегрирани стратешки политики ги исполнуваат своите цели и истовремено влијаат врз прашања од експлицитно значење за другите држави од светот. Во оваа глава од магистерскиот труд извршена е анализа на специфичките и значењето на вишеградската група т.е., на вишеградските држави со посебен фокус кон главните карактеристики, хронологијата на настаните на вишеградската група и претседателството во вишеградската група.

2.1. Главни карактеристики

Вишеградската група, позната и како Вишеградски четворка или едноставно V4, е здружение на четири држави од Централна Европа (Унгарија, Полска, Словачка и Чешка) заради понатамошна европска интеграција, како и за унапредување на воената, економската и енергетската соработка.

Слика 1.1. Членови на вишеградската група

Извор: прилагодено според Brusis, M. 2002. Prospects of Visegrad Cooperation in an Enlarged European Union. In: Štastny, Marek (ed.), *Visegrad Countries in an Enlarged Trans-Atlantic Community*. Bratislava: Institute for Public Affairs.

Групата беше едновременно позната и како Вишеградски триаголник, бидејќи здружението првично се состоеше од три држави, сè до распадот на Чехословачка во 1993 година.¹¹ Групата е формирана на самитот на шефовите на држави или влади на Унгарија, Полска и Чехословачка во унгарскиот град Вишеград на 15 февруари 1991 година. Словачка и Чешката Република станаа членки по распадот на Чехословачка во 1993 година. Сите четири земји станаа дел од Европската унија на 1 мај 2004 година.¹² Од основањето, па надоврзувајќи го сиот понатамошен развој вишеградската група се следи и дебатира од повеќе аспекти, вклучувајќи ги економските движења, политичките спреги и безбедносните политики на земјите членки на ЕУ, но и на останатите големи светски сили и нивните безбедносни дејствија.

2.2. Хронологија на настаните на вишеградската група

Основањето и сите понатамошни настани кои се однесуваат на вишеградските држави се од круцијално значење не само за нивните територии туку и воопшто за случувањата и стабилноста на Европската Унија.

1991-2004

Вишеградската група е основана на Самитот на премиерите на Чехословачка, Унгарија и Полска, што се одржа во унгарскиот град Вишеград на 15 февруари 1991 година, со цел да се воспостави соработка помеѓу трите земји (по распадот на Чехословачка - четири) во процесот на пристапување во

¹¹Brusis, M. 2002. Prospects of Visegrad Cooperation in an Enlarged European Union. In: Šťastný, Marek (ed.), *Visegrad Countries in an Enlarged Trans-Atlantic Community*. Bratislava: Institute for Public Affairs, pp.88-92

¹²Bukalska, P. 2003. 'A New Visegrád Group in the European Union – Possibilities and Opportunities for Development', *Centre for Eastern Studies Policy Briefs*, June, Warsaw: Centre for Eastern Studies Contents of Visegrad cooperation as approved by the Prime Ministers summit in Bratislava. 14 May 1999. (Abbreviated to 'Contents of Visegrad cooperation 1999' when cited in the text). Cottey, Andrew (ed.). 1999. *Subregional Cooperation in the New Europe*. Basingstoke: Macmillan

Европската унија. Сите четири членки на Вишеградската група влегоа во ЕУ на 1 мај 2004 година.

1999-2005

Единствената институција на групата Вишеград е Меѓународниот фонд за вишеград, основан во 1999 година, со седиште во Братислава. Според одлуката на премиерот, Фондот има годишен буџет од 3 милиони евра од 2005 година.¹³Името на Групата беше инспирирано од состанокот на владетелите на Бохемија, Полска и Унгарија од тоа време (чешкиот крал Јонхон Луксембург, полски Казимир Трети и унгарскиот Карло Роберт) во унгарскиот град Вишеград во 1335 година, каде што беше договорено воспоставување трговски патишта за Виена со цел олеснување пристап до европските трговски центри.¹⁴ Тоа беше првата група досега. Вториот состанок на Групата се одржа во 1339 година. По Словенија, Вишеградската група е најбогата посткомунистичка група на земји во Европа. Сите земји на Групацијата развија пазарна економија и стабилен економски раст.

2.3. Претседателство во вишеградската група

Претседателството на групата се менува секоја година во јуни. Започнувајќи од 1999-та година првото претседателство го има Чешка, следната година 2000-та го има Полска, потоа во 2001-та Унгарија и 2002-та Словачка. Овој редослед е задржан во сите наредни години, а во актуелната 2019-та година претседателството го има Чешка.

Чешка (1999—2000)
Полска (2000—2001)
Унгарија (2001—2002)
Словачка (2002—2003)
Чешка (2003—2004)

¹³Види повеќе кај Георгиева, Л. 2009. *Европска безбедност*. Скопје:Филозофски факултет.

¹⁴Исто,

Полска (2004-2005)
Унгарија (2005-2006)
Словачка (2006-2007)
Чешка (2007-2008)
Полска (2008-2009)
Унгарија (2009-2010)
Словачка (2010-2011)
Чешка (2011—2012)
Полска (2012-2013)
Унгарија (2013-2014)
Словачка (2014—2015)
Чешка (2015-2016)
Полска (2016-2017)
Унгарија (2017-2018)
Словачка (2018-2019)
Чешка (2019-2020)
Чешка (2019-2020)

2.4. Сојузот на вишеградската група

Членките на Вишеградската група, Полска, Чешка, Словачка и Унгарија, ги бие глас на бунтовници во ЕУ, но во реалноста нивните разлики се големи. Тие се „бранувачи“, „контрарамнотежа на Брисел“, „бунтовници“ во ЕУ - овие и слични етикети веќе неколку години се лепат на т.н Вишеградски држави - средноевропските земји Полска, Чешка, Словачка и Унгарија, кои во 1991 година во унгарски Вишеград договорија регионална соработка заради заедничко форсирање на нивните евроатлантски интеграции.¹⁵ По проширувањето на ЕУ во

¹⁵Radaelli, C. 2006. *Europeanization: Solution or Problem?* in M. Cini and A.K. Bourne (eds) *Palgrave Advances in European Union Studies*, Basingstoke: Palgrave, pp.122-126

2004 година, нивниот сојуз со години остана речиси без политичка тежина. Но, со избивањето на бегалската криза, централноевропските држави повторно се поврзаа - овојпат против Брисел. Оттогаш Вишеградската четворка во старата ЕУ се смета за „проблематичен случај“ и „Источен блок“, кој ја раздвојува ЕУ.¹⁶ Поради тежината која ја имаат стекнато низ годините, визијата и убедувањата на овие четири држави постанаа особено значајни па затоа, пред да се донесе некоја позначајна одлука несомнено дека истите се носат со нивна консултација. На пример, едно актуелно прашање е проблемот за распределбата на бегалците низ светот.

Вишеградските држави, како и мнозинството други источноевропски земји, одбиваат обврзувачка распределба на бегалци. Тие ја критикуваат ЕУ дека претставува „империја“, а во бриселската Европска комисија гледаат „ново московско Политбиро“, кое октроира одлуки. Вишеградските држави стравуваат од наметнување нов европски мултикултурен идентитет, во кој ќе се загуби националниот карактер на нивните општества. Или се жалат на двојни стандарди кон Истокот на ЕУ, на пример кај квалитетот на животните производи. Така звучи реториката на „антибриселскиот источен блок“.¹⁷ Дали и колку нивните стравови се поткрепени и би се реализирале, доколку не дојде до политички пресврт, останува да се види во блиска иднина.

2.5. Кохезија и различни интереси на вишеградската група

Соработката помеѓу вишеградските држави може да се разгледува од позитивен аспект и да се земат предвид сите придонеси од страна на оваа група на држави, но еднакво значајно е да се елаборираат и потенцијалните ризици по оваа соработка, кои се сведуваат на неколку значајни разлики поврзани со различните ставови и различните интереси помеѓу државите.

¹⁶Види повеќе кај Quaglia, M. Neuvonen, M. Miyakoshi, and M. Cini, 2007. *Europeanization*, in M. Cini (ed.) *European Union Politics*, 2nd edn, Oxford: Oxford University Press.

¹⁷Исто.

Позначајни се следните:¹⁸

- a) Иако Вишеградската четворка токму во тековната изборна кампања во ЕУ настапува збиено. Во Унгарија и во Полска владејачките партии Фидес и Партијата на правото и правдата упатуваат повици за спасување на христијанска Европа. Унгарскиот премиер Виктор Орбан ја обвинува Европската комисија за намера да изврши смена на народите и планови за масовно доселување на муслимани. Чешкиот премиер Андреј Бабиш од своја страна разгорува страсти против премногу силна и политизирана ЕК; словачката партија на власт, СМЕР-СД европските политичари ги нарекува „губитници“.
- b) Генерално, раководните политичари во Полска, Чешка и Унгарија пледираат за посилен „Европа на нациите“, а за помалку надлежности за телата на ЕУ. Конкретни реформски предлози притоа речиси и да нема. Виктор Орбан во март иницираше Шенгенски совет на министри за внатрешни работи, кој би се грижел заштитата на границите и миграциските прашања. Андреј Бабиш се залага Европскиот совет, гремиумот на шефовите на држави или влади на ЕУ, да стане еден вид последна одлучувачка инстанца на Европската унија. За разлика од Орбан, Бабиш ни оддалеку не е толку евроскептичен, што кореспондира со неговите деловни интереси: неговиот концерн Агроферт опфаќа фирми во целата ЕУ и силно профитира од европските субвенции. Бабиш во прва линија е заинтересиран за дебирукратизирана и поефикасна ЕУ. Словачка пак е членка на еврозоната и се смета за дел од јадрото на Европа. Неодамна за претседател на земјата беше избрана проевропски, леволиберално-прогресивно ориентираната Зузана Чапутова. Премиерот Петер Пелегрини, кој е на власт една година, е јасно попроевропски настроен од својот претходник Роберт Фицо, кој како шеф на номинално социјалдемократската владина партија СМЕР-СД во извесен

¹⁸<https://www.dw.com/mk/%D0%B2%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%81%D0%BA%D0%B0-%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%B0-%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%87%D0%B5%D0%BD-%D0%B1%D0%BB%D0%BE%D0%BA-%D0%BA%D0%BE%D1%98-%D0%BD%D0%B5-%D0%B5-%D0%B1%D0%BB%D0%BE%D0%BA/a-48829229> (20.09.2019)

период водеше нагласено националистичко-популистичка политика. Исто така, вишеградските држави се разликуваат и по нивниот однос кон Русија.

- c) Низ Вишеградската група е присутен вистински расцеп во важно надворешнополитичко прашање, кое ги поделува и другите членки на ЕУ: односот кон Русија. Полска во Русија гледа опасност и се залага за натамошни санкции и поодлучно разврзување на економската соработка со Москва, пред сè во поглед на руското лиферување на гас и нафта во ЕУ. Наспроти тоа, Словачка и посебно Унгарија водат нагласено проруска политика. Унгарскиот премиер Виктор Орбан се среќава почесто со Путин од кој било друг премиер од ЕУ. Под мотото „отворање кон Исток“, Унгарија во голема мерка ја прошири својата економска соработка со Русија и централноазиските држави во последните години.
- d) Водечките политичари од Вишеградската група радо се жалат и на недоволното разбирање на Западот на ЕУ во поглед на историјата и културниот идентитет на Централна Европа, на апстрахирањето на децениското советско угнетување на регионот, што води кон неприфаќање на „диктатот од Брисел“. Но, и овој наратив не издржува поконкретна анализа. Додека Полска е во знакот на месијанскиот, ултраконзервативен антикомунизам на еден Јарослав Качински, Виктор Орбан одамна своето антикомунистичко минато го има само како декларативен плакат- неговата партија Фидес, на пример, со сета сила спречуваше уште во 1990-те години преиспитување на делувањето на поранешниот комунистички безбедносен апарат. Во Чешка, напротив, во ликот на Андреј Бабиш на власт е поранешен реал-социјалистички економски функционер и соработник на чехословачката служба за државна безбедност. Всушност, унгарскиот премиер Орбан со драга волја би станал лидер на силен Вишеградски блок, од кој би произлегол решавачки реформски импулс за поголема национална сувереност на државите-членки. Орбан уште 2017 година ја прогласи за „година на револт“ против европскиот естаблишмент и упати повик против „бриселската бирократија“. Кога тоа изостана, 2018 година ја прогласи за година во која ќе дојде до „повторно воспоставување на волјата на

европските народи“. Сега тој ги стилизира изборите за Европскиот парламент во решавачка битка за преживување или пропаст на Западот. Шансите повторно да греша, не се мали.

Сепак, гледано од поширок аспект и покрај тоа што некои ставови и политички убедувања не се поклопуваат, вишеградските држави продолжуваат да наоѓаат заедничко јадро и оттука, да функционираат интегрирано и под јасни инструкции и насоки.

ТРЕТА ГЛАВА: БЕЗБЕДНОСНА СОРАБОТКА ПОМЕЃУ ВИШЕГРАДСКАТА ГРУПА

Во оваа глава од магистерскиот труд објаснето е влијанието на вишеградската група т.е., влијанието на вишеградските држави преку наведување на примери од праксата. Посебен осврт е изработен во однос на безбедносната соработка помеѓу вишеградската држави и притоа елабориран е начинот на којшто вишеградските држави или V4 влијаат врз безбедноста и случувањата во ЕУ.

3.1. Причини за соработка помеѓу државите

Потребата од соработка помеѓу државите поаѓа од заедничкиот стремеж на државите за понатамошен развој на добрососедство, пријателство и соработка. Соработката се гради врз основа на меѓусебно почитување, доверба, разбирање, добрососедство и секако, врз основа на почитување на интересите на државите. При тоа, сеопфатниот развој и продлабочувањето на пријателските добрососедски односи треба да одговорат на интересите на народите и како приоритет да биде поставено зајакнувањето на безбедноста и мирот, соработката и довербата.

Неминовно е потребно државите да развиваат сестрани односи меѓусебно согласно основните принципи на меѓународното право и добрососедството. Договорените страни треба да соработуваат и во рамките на Обединетите Нации, Организацијата за безбедност и соработка во Европа, Советот на Европа и други меѓународни организации и форуми.¹⁹ Договорените страни, треба да ја развиваат соработката во областа на европската и евроатланската интеграција, насочена кон успешна подготовка на земјите да пристапат во европското семејство, а потоа,

¹⁹Стајич, Љ. 2003. *Основи безбедности*, Полициска академија:Београд, стр.88-90

споделувајќи ги искуствата заедно да се борат против опасностите и да ја развиваат безбедноста во државите.²⁰

Соработката помеѓу државите треба да се стреми кон создавање на неопходните правни, економски, финансиски и трговски услови за да се обезбеди непречено движење на стоки, услуги и капитал со што ќе се поттикнат заедничките инвестиции а во исто време и ќе се обезбеди нивна заштита. Во исто време, треба да се прошират и усовршат транспортните врски и другите комуникации, како и да се олеснат царинските и граничните формалности предвидени за стоките и патниците.

Не треба да се дозволи една територија да се користи против друга преку активности кои претставуваат закана за мирот и безбедноста на земјите. Не е дозволено ниту да има територијални претензии една спрема друга, ниту да се мешаат државите во внатрешната политика на другите земји. Соработката помеѓу државите треба да се базира на редовна комуникација и ефективна примена на договорите со цел имплементација на мерките за унапредување на билатералната соработка и решавање на прашања од интерес на безбедноста на договорените држави.

Потребата од соработка може да се анализира од најразновидни аспекти, иако, во најголема мера дебатите се насочни кон развој на меѓународната соработка со цел превенција и сузбивање на криминалот и сите опасности кои се врзуваат со криминалното однесување.²¹ Во поглед на безбедноста, криминалот (во сите облици), веќе многу години се признава како многу голема закана за меѓународната безбедност. Бројните дискусии на политички, научни и

²⁰Petkan, I. 2003. "Corruption, Contraband and Institutional Reform", PARI daily, 3 February 2003, pp.11-13

²¹ Види повеќе кај United Nations Development Programme. 2000. United Nations Development Programme, "Early Warning Report", Report No.2, November, 2000

професионални форуми, резултираа со усвојување на многу документи во кои се дефинираат предлог мерки за успешно сузбивање на организираниот криминал.

Земјите од регионот активно се вклучени во овие процеси и постојано изнаоѓаат нови решенија кои ги спроведуваат во сопствените законодавства како и на ниво на меѓународна соработка со договорените земји. Меѓународната соработка е од круцијално значење поради тоа што криминалот во голем дел од случаите се развива и протега во повеќе земји и единствено со соработка помеѓу институциите во земјите истиот може да биде сузбиен и да се врати безбедноста.

Успехот во борбата против криминалот (во сите облици) како комплексна закана која ги надминува националните граници покрај мултидисциплинарниот пристап денес е исклучително зависен и од градење интегрирани механизми за соработка помеѓу државите и меѓународните институции. Досегашната пракса покажа дека целосно документирање на една операција е можно само со водење на заеднички меѓународни истраги и непосредна размена на податоци со вклучување на надлежните институции од сите земји учеснички во операциите.²²

Еден од клучните механизми за справување со криминалот е развој на мрежата за известување помеѓу државите. Исто така, значаен механизам е и постоењето на стратешки планови на државите за рана превенција и брза интервенција во која ќе бидат вклучени актери од засегнатите земји кои меѓусебно имаат договори за справување со криминалот.

Следно, особено значаен механизам е воспоставувањето на добра соработка помеѓу полицијата и судските тела. Во услови на современата брза глобализација, развојот на модерните технологии и отворањето на границите е предизвик поради големата подвижност на организираниот криминал. Сепак, овие услови во исто време ја олеснуваат полициската соработка. Оваа соработка може да се случи на глобално, регионално или билатерално ниво и развиени се повеќе канали на секое

²²<https://vlada.mk/node/8837?ln=mk> (29.09.2019)

од овие нивоа преку кои може да се изврши реализација и имплементација на предвидените механизми кои имаат за цел справување со криминалот.

Основни цели на соработката меѓу државите се активности насочени кон собирање и споделување информации, гонење на сторителите и добивање докази. Целите се операционализираат преку активности на Меѓународната служба за полициска соработка. Тука е поставена централната национална фокусна точка на меѓународниот оперативен систем.

Соработката може да биде регионална или меѓународна. Исто така, соработката може да се однесува на конкретен период потребен за решавање на проблемот или пак да биде долготрајна. Каков вид на соработка ќе се реализира зависи од проблемот со кој се соочуваат земјите.

Во последните десетина години, земјите имаат развиено акциони планови за соочување со криминалот и при тоа предвидени се:²³

- Координирани активности,
- Следење на резултатите од примена на стратешките цели,
- Доставување на извештаи за работните активности и
- Ревидирање на стратешките планови.

Недоволната соработка води кон намалување на општата безбедност на глобално ниво, на намалување на државната безбедност и слабеење на капацитетите на државите да се справат со безбедносните закани.²⁴ Без соработка, страдаат дури и најразвиените земји бидејќи тие се можеби доволно силни да го сузбијат криминалот на државно ниво, но неопходна им е соработка за да останат недопрени од криминалот кој се шири помеѓу земјите и кој често се провлекува меѓугранично. Недоволната соработка на полето на сузбивањето на криминалот исто така влијае и врз економската стабилност бидејќи во недоволно безбедни

²³Види повеќе кај ВИН Вијесе Министра. 2014. Strategija za borbu protiv organiziranog kriminala u Bosnu I Hercegovinu (2014-2016), Sarajevo.

²⁴Исто.

држави нема инвестиции и нема долгорочни одлуки за опстојување на бизнисите. Опаѓа кредитната стабилност, населението се иселува во други, побезбедни држави. Расте бројот на кривични дела, опаѓа моќта на безбедносните служби да излезат во пресрет на барањата на граѓаните да им биде осигурена безбедноста и слободното движење. На сметка на тоа, криминалните групи ги прошируваат своите криминални канали.

3.2. Безбедносна соработка помеѓу вишеградските држави

Во последните две децении, концептот на европеизација е широко користен за да опише различни процеси што се одвиваат во рамките и надвор од границите на Европската унија. Неговата аналитичка вредност се состои во објаснувањето како се поврзани вредностите, актерите и институциите со цел да се продлабочи моќта на ЕУ над националната политика на земјите-членки или влијанието на земјите-членки во креирањето на политиките на ЕУ. Во овој поглед, европеизацијата се јавува кога постои јасна врска на меѓузависност меѓу ЕУ и земјите-членки, што доведува до резултати засновани врз политика.

Во оваа насока, особено значајно е да се постигне целта, т.е., да се анализира во која мерка воспоставувањето и механизмите на Вишеградската група напредуваат процесот на европеизација на своите четири земји-членки. Гледајќи ја еволуцијата и институционалната поставеност на Вишеградската група, се смета дека може да се идентификуваат два модели на европеизација кои се случуваат во V4: „горе-долу“ и „оддолу-долу“. Додека првиот модел е вообичаен за претпристапниот период во ЕУ, вториот може да се искористи за објаснување на интеракцијата помеѓу владите на V4 и институциите на ЕУ во одредени случаи на политики.

3.2.1. Европеизација: повеќеслоен концепт на денешните студии на ЕУ

Процесот на европеизација е еден од клучните механизми за унапредување на модернизацијата и реформацијата на државите од Централна и Источна Европа по 1989-та година. Дефинирани како промена на логиката на политичко однесување чија цел е да се произведат споделени верувања и норми што прво се дефинирани и консолидирани во процесите на политика на ЕУ и потоа вметнати во логиката на домашните (национални и субнационални) дискурси, политички структури и јавни политики, европеизацијата го обликуваше дискурсот и политичките активности на ЕУ кон земјите кандидати. Здружението и, подоцна, процесот на интеграција на државите од Централна и Источна Европа беше во голема мерка под влијание на конвергенцијата и усогласувањето на националното законодавство и стандардите на политиката во согласност со европските насоки. „Политичкото однесување“ на националните влади е усогласена преписка со критериумите што требаше да се исполнат за стекнување на статус на членство. Во други термини, се случи процес на европеизација „од горе надолу“, што го истакна клучното влијанието на ЕУ врз домашната политика.

Областите на влијанието на процесот на европеизација ги засегаа и националните политички чинители и акциите што ги развиваат овие актери. Можеме да разликуваме три димензии на домашното влијание на феноменот на европеизација: политики, политика и политизираност.²⁵ Додека првиот феномен се однесува на циклусот на политики во Брисел и транспозицијата на законодавството на ЕУ во националната, политичката димензија се карактеризира со агрегација на интереси и политичко оспорување засновано врз социјалните преференци. Со оглед на силното мешање помеѓу политиките и политиката, присутно е очекување одлуките во Брисел да генерираат поддршка или

²⁵ Види повеќе кај Activity of the Hungarian Presidency of the Visegrad Group in 2005/2006. (Abbreviated to “Hungarian VG Presidency Report 2006” when cited in the text). Available via: www.visegradgroup.org.

критикамеѓу политичките партии во секоја земја членка. Во овој случај, областа на политиката го обликува политичкиот дискурсна национално ниво. Последно, политизираноста ги претставува „специфичните институции“ или „целиот свет“ при што институциите стануваат предмет на европеизација.

Наместо да бидеме глобално проширени, оваа категорија разгледува студии на индивидуални случаи за проценка на моќта на европеизацијата. Сите претходни споменати три димензии ја рефлектираат европеизацијата „одгоре надолу“. Сепак, овој феномен се потпира и на хиерархијата „оддолу-долу“, во која државите членки ги следат и промовираат аранжманите за политика со цел да се влијае на агендата на ЕУ.²⁶ Додека „горе-долу“ се почесто се забележува на ниво на супранационални институции, кои ги извршуваат главно преку усвојување на подзаконски акти, „оддолу нагоре“ е државно-центричен концепт, потпирајќи се на капацитетот на земјите-членки да разработуваат мерки на политика што понатаму ќе ги донесе Брисел и ќе бидат во согласност со нивните стратешки интереси.

3.2.2. Вишеградската група: преку објективот на двонасочен процес на европеизација

Вишеградската група е основана во 1991 година од три пост-социјалистички земји од Централна Европа: Полска, Чехословачка и Унгарија. Подоцна, по распадот на Чехословачка во 1992 година, V3 се претвори во V4, заедничка иницијатива за соработка, која требаше да ги зајакне демократизацијата и реформацијата на земјите членки преку унапредување на взаемни проекти и стратешко партнерство.²⁷ Со оглед на историските, културните и цивилизациските врски помеѓу четирите држави и транзицискиот интензитет од ерата по 1989-та година, создавање на V4 беа под влијание на домашните фактори, кои главно се

²⁶Види повеќе кај Brusis, M. 2012. Prospects of Visegrad Cooperation in an Enlarged European Union. In: Št'astny, Marek (ed.), *Visegrad Countries in an Enlarged Trans-Atlantic Community*. Bratislava: Institute for Public Affairs.

²⁷Исто.

базираа на политичките и социо-економските основи, имајќи ја предвид и парламентарната демократија и режимот на слободен пазар како и надворешните фактори, со експлицитен интерес од ЕУ и од НАТО да ги прошират своите граници кон овој регион.

Оттука, основачката декларација наведе пет водечки цели, кои имаа за цел да ја поддржатоа рамка за соработка.²⁸

- i. целосно враќање на државната независност, демократија и слобода,
- ii. елиминација на сите постојни социјални, економски и духовни аспекти на тоталитарниот систем,
- iii. изградба на парламентарна демократија, модерна држава закон, почитување на човековите права и слободи,
- iv. создавање модерна економија на слободниот пазар,
- v. целосна вклученост во европскиот политички и економски систем, како и во системот на безбедности законодавството.

Додека целта на европската интеграција е наведена последна, самата група служеше како структурен инструмент за забрзување на процедурите за пристапување во ЕУ. Потпишувањето на Централниот Европскиот договор за слободна трговија во Краков (1992) послужи како почетна точка за спроведување на економска соработка помеѓу земјите V4. Документот го најави воведувањето на нетарифните мерки од 2001 година, што доведоа до област за слободна трговија во Централна Европа.²⁹ Сепак, политичката соработка стагнираше поради промената на владата во Словачка и изборитена Владимир Мецијар како премиер на Словачка (1994 - 1998). Проруската надворешна политика на Мециаре двојно зголемена од внатрешните противречности во врска со водството на V4 меѓу Чешка и Полска. Дури и во овие околности, сите V4 земји ги потпишаа Договорите за асоцијација со ЕУ меѓу 1991 - 1993 година, договори што формално го иницираа пристапниот пат кон ЕУ.

²⁸Исто,

²⁹Исто.

Со номинацијата на угуринда за премиер на Словачка во 1998 година, надворешната политика на В4 противречностите исчезнаа го отвори патот за членство во НАТО и ЕУ (2004). Бидејќи дискурсот В4 од претпристапниот период се потпира на интеграција во ЕУ и НАТО, штом оваа цел се исполни, земјите од В4 влегоа во нова фаза на соработка. По 2004-та година соработката е изградена врз основа на текстот на Декларацијата Кромшиќ (2004), која ги објави новите цели за иднината на В4: „Земјите на Вишеградската група се силно решени заеднички да придонесат за исполнување на заедничките цели и целите на Европската унија како и насочени кон успешно продолжување на европските интеграции.³⁰ Тие ја повторуваат својата посветеност кон процес на проширување на Европската унија. Тие се подготвени да им помогнат на земјите што сакаат да влезат во ЕУ членство преку споделување и пренесување на нивното знаење и искуство.

Оваа Декларација беше раководена од збир на упатства за идните области на соработката во Вишеград, во кои земјите членки истакнаа четири категории на заеднички интерес: соработка во областа В4, соработка во рамките на ЕУ, соработка со други партнери и соработка со НАТО и други меѓународни организации.

Започнувајќи со Декларацијата Кромшиќ, се зајакна институционалната структура на В4 механизмите за соработка утврдени со овој документ. Со оглед дека единствената институција која е формално активна во рамките на В4 е Меѓународниот фонд Вишеград, основан во 2000-та година, четирите членат.е., земјите се согласија да воспостават нови инструменти за трансфер на знаење и споделување на искуства:

- Ротирачко едногодишно претседателство, секое претседателство подготвува своја програма за претседателско обезбедување, меѓу другото, континуитет на долгорочна соработка со В4.
- Еден официјален самит на премиерите на крајот на секое претседателство.

³⁰Исто.

- Повремени неформални состаноци на премиерите и министрите за надворешни работи пред меѓународните настани.
- Состаноци на замениците на министрите за надворешни работи пред официјалните самити на премиерот,
- Средби на други министри во формат V4 и V4 +,
- Интензивирани комуникација на националните координатори на V4 и нивната клучна улога во внатрешните и меѓудржавните координација,
- Состаноци на претседатели на V4 земји,
- Соработка на парламентите на V4 земји.

Создавањето на ротирачкото едногодишно претседателство и програмата за претседателство ги понудиле потребни средства за подобра координација на клучните приоритети на V4. Додека програмите на Претседателствата во основа не се разликуваат во однос на материјата, тие обезбедуваат простор за V4 земјите да ги промовираат своите иницијативи. Воспоставувањето на мрежата на V4 тинк-тенкови е иницирана под чешкото претседателство на V4 во 2014 година. Претседателството стана „важен инструмент за координација и формирање политики“ што може да има дури и поширока моќ во време на криза. Сепак, карактеристиката на неформалноста, доминантно во рамките на Вишеградската група, остава малку простор, доколку има, за институционализирано лидерство во процесот на донесување одлуки.

Друга новина донесена од овие механизми е проширувањето на дискурсот за политика кон надворешна димензија. V4 + официјално стана стратешко подрачје на интерес и овозможил развој на билатерални и мултилатерални формати за комуникација со соседски земји. Форматот V4+ опфаќа земји, региони и организации од целиот свет, вклучувајќи ги Јапонија, Кореја, Африканската унија, Египет, Израел и Соединетите држави. Покрај политика, тоа исто така, предвидува соработка со деловното опкружување и трговските партнери од третиот блок на земји. Последно, но не и најмалку важно, V4 + служи како алатка за поддршка и споделување на знаење помеѓу V4, Источното партнерство и

Западниот Балкан. Оттука, приближната визија за надворешната политика на V4земјите ја поддржаа пред се поради одржливоста и перформансите на димензијата V4 +.

Нивото на креирање политики е најстрог одраз на процесот на европеизација. Како што беше дискутиранопогоре во овој труд преовладуваат две перспективи за тоа како се случува европеизацијата: „Од горе надолу“ и „оддолу-долу“. Во случајот со Вишеградскиот блок т.е., V4 перспективата „од горе надолу“ бешедоминантна, додека конструкцијата „оддолу-нагоре“ се манифестира во ограничен обем. Во првите години по формирањето на V4 до 2004 година, сите земји, вклучително Полска, Унгарија, Чешка и Словачка поминаа низ процес на здружување со ЕУ, кој подоцна доведе до отворање на поглавјата на преговорите и пристапување во ЕУ. Оваа фаза главно бешепод влијание на процесот на европеизација „од горе надолу“, во кој ЕУ постојано вршеше притисокнапред за спроведување на законодавството на ЕУ во секторите како што се правда, слободно движење на луѓе, трговија, фискална политика и енергија.

Во пост-пристапниот период, V4 направи некои напори да се залага за „оддолу-нагоре“ Европеизација, особено за регионалните прашања или тековниот развој во рамките на ЕУ. Во овој контекст, треба да се споменат Заедничките декларации на V4 за двоен квалитет на прехранбените производи, што посочиниза барања и препораки на страната на V4 во врска со овие две прашања.

Во однос на двојниот квалитет на прехранбените производи, V4 се јавува како актер што ја менува политиката. Случајот со двоен квалитет на прехранбените производи е клучно прашање за кое се дискутира во прехранбената индустрија наединствениот пазар на ЕУ во последните години. Проблемот со двојните стандарди, кој лежи зад ослободувањето на различни производи низ пазарот за храна на ЕУ, доведе до сериозни обвинувања одземји членки кон интересните групи и мултинационални компании одговорни за ослободување производи со понизок квалитет. Иако дебатите околу оваа тема започнаа во 2013 година, Резолуцијата на Европскиот парламент повикува на „значајна истрага“. Се должи

на „загриженоста на потрошувачите за можните разлики во квалитетот на производителите иста марка и амбалажа кои се дистрибуираат на единствениот пазар“, главните изјавии обвинувањата беа ослободени неколку години подоцна, привлекувајќи ги во предвид сериозните грижи на Државите од Централна и Источна Европа за безбедноста на храната на нивните национални пазари.

Имено, во 2016 година, Словачка спроведе серија лабораториски анализи за 22 видови производи одразлично потекло (6 млечни производи, 5 видови на производи од месо, 2 производи од риби, 2 вида чоколадо)1 пекарски производ, 2 пијалоци, 1 кафе, 1 мешавина од зачини, 1 зачини 1 чај). Резултатите од тестот докажаа дека во 13 од овие производи има мали и поголеми разлики кои се пронајдени.³¹ Истите откритија беа објавени од унгарските колеги, што укажува на тоа дека има двоен квалитет на стандардите на прехранбени производи кои имаат мултинационален карактер. Во рамките на земјоделството и рибарството на состанокот на Советот од 6 март 2017 година, Словачка и Унгарија побараа Комисијата да го преземепотребните чекори, вклучително и на законодавно ниво, за заштита на правата на потрошувачите.³²

Ова барање е проследено со Заедничката изјава на премиерите на Чешката Република, Унгарија, Полска и Словачка за двојниот квалитет на прехранбените производи, објавени на 19 јули 2017 година, заедничката позиција ја повика Европската комисија „да предложи соодветни мерки“ на двете нормативни и законодавни димензии.³³ Јазикот на документот и повикот за итно дејствувањена ниво на ЕУ ја докажа важноста на овој проблем за земјите-членки на В4. Понатаму, по информативната нота во Советот, заедничката декларација за В4 ги одобри Унгарија и Словачка и подготвеноста да помине досието во

³¹Види повеќе кај

<https://www.dw.com/mk/%D0%B2%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%81%D0%BA%D0%B0-%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%B0-%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%87%D0%B5%D0%BD-%D0%B1%D0%BB%D0%BE%D0%BA-%D0%BA%D0%BE%D1%98-%D0%BD%D0%B5-%D0%B5-%D0%B1%D0%BB%D0%BE%D0%BA/a-48829229> (20.09.2019)

³²исто

³³исто

институционалната рамка на ЕУ. Од друга страна, Европската комисија манифестираше отвореност и подготвеност да се справи со нефер практиките на пазарот на храна. Во говорот на државата на Унијата, одржано на 17 септември 2017 година, Жан-Клод Јункер напомена дека е неприфатливо што во некои делови на Европа на луѓето им се продаваат храна со понизок квалитет и националните власти треба да бидат овластени со законски одредби за борба против овие незаконски практики.³⁴ Дискурсот на Јункер е проследен со низа упатства објавени од Комисијата, објаснувајќи ги специфичните барања за законите за храна на ЕУ. Имено, тие ја вклучија Регулативата за информации за храна и нелегалната Директива за трговски практики, насочена кон информирање на потрошувачите и производителите што карактеризира дека тие треба да обрнат внимание при купување / продажба на производ на пазарот на ЕУ.³⁵

Заложбите на V4 го вклучија и Самитот на потрошувачите, чиј домаќин беше Братислава во октомври 2017. На состанокот присуствуваа сите шефови на владата на V4 и комесарот за правда, потрошувачите и родовата еднаквост. Додека ги презентираше нивните барања за правата на потрошувачите, самитот беше добра можност за зајакнување на заедничката позиција на V4 и нагласување на непосредна потреба за тоа акција на ниво на ЕУ.

Подоцна, во април 2018 година, Комисијата објави „Директива за нов договор за потрошувачи“, што имаше за цел да постигне пет главни цели:³⁶

- i. Зајакнување на правата на потрошувачите преку Интернет - поголема транспарентност на местата на Интернет;
- ii. Доделување на потрошувачите алатки за остварување на нивните права со цел да добијат компензација - олеснување за организациите и за

³⁴Види повеќе кај Brusis, M. 2012. Prospects of Visegrad Cooperation in an Enlarged European Union. In: Štástny, Marek (ed.), *Visegrad Countries in an Enlarged Trans-Atlantic Community*. Bratislava: Institute for Public Affairs.

³⁵исто

³⁶исто

- потрошувачите и притоа, потрошувачите имаат капацитет да отворат судска постапка доколку нивните праване се почитувани;
- iii. Воведување ефективни казни за кршење на правото на ЕУ за потрошувачи - утврдување на праговите заказни против производителите кои нема да го почитуваат законот при рекламирањето на храна. Утврдена е максимална казна на 4% од годишниот обрт на трговецот;
 - iv. Решавање на двојниот квалитет на производите на потрошувачите - националните власти можат да проценат и адресираат погрешни трговски практики кои вклучуваат продажба на производи како идентични во повеќе ЕУ земји, доколку нивниот состав или карактеристики се значително различни;
 - v. Подобрени услови за деловно работење - укинување на одредени обврски за компаниите во врска со справо на повлекување на потрошувачот;

Содржината на Директивата е овластена со одобрување на нова методологија за проценка на квалитет на прехранбени производи низ ЕУ 27. Методологијата ја олеснува усогласеноста на национални норми со европските и дефинирани во кои термини би можеле националните и / или телата на ЕУ применуваат санкции за компаниите што не ги почитуваат. Покрај тоа, воспоставено е со цел да се утврди до која мерка се опремени и соодветни националните лаборатории анализирајќи ги прехранбените производи.

Мерките преземени од Комисијата по барање на Советот докажуваат дека членотима моќ за процесот на креирање политики во рамките на ЕУ дури и ако агендата за политика се однесува само на малите и средните земји. Во случај на двоен квалитет на прехранбените производи, V4 државите ја поставија агендата и се залагаа за итни реформи што ќе функционираат во нивна корист. Притоа, за евровизацијата „оддолу-долу“, реакциите и ставовите на групите на национално ниво доведоа до притисок врз структурите на одлучување на ЕУ да посредуваат реформа на постојните норми и практики. Заедничкиот фронт на земјите V4 по ова прашање помогнаа да биде унапреден ставот и да ги убедат другите држави да ја поддржат нивната кампања за тестирање.

Од нејзиното основање, улогата на Вишеградската група во унапредувањето на европеизацијата процесот постепено се зголемува. Денес, V4 се разви во целосна иницијатива со механизми за дијалог и портфолио на активности насочени кон обликување на креирање политикина ниво на ЕУ и надвор од границите на ЕУ. Со оглед на приоритетите и областите на соработка, V4 го има потенцијалот да станат повлијателен актер во ЕУ и да ги унапредат своите стратешки цели кон ЕУагенда.

3.2.3. Вишеградската група и безбедносните предизвици

Централна Европа традиционално претставуваше географска единица, каде што голем број мали нации со различно историско искуство, верувања и традиции коегзистираат во компресирана околина. Иако односите меѓу централноевропските нации не беа секогаш привлечни, локалните политички и интелектуални претставници се обидоа да формулираат концепт на заеднички супранационален политички субјект. Формирањето на поголем политички субјект што ќе ги надмине мултиетничките и географските разлики во регионот, се сметаше како неопходен штит од притисоците од источните и западните сили, како и само-тврдење на континентот.

Вишеградската група — или V4 — е основана како вонинституционална организација, која ја сметаат нејзините земји-членки, како ефикасен инструмент за постигнување на целите кои се од витално значење за нив. Вишеградската соработка имаше за цел да ја забрза целосната интеграција на Централна Европа на Западот - со други зборови во Европската унија и НАТО.³⁷

Така, влезот во ЕУ во 2004 година може да се смета како основен чекор напред - не само во соработката со V4, туку и во развојот на одделни земји-членки. Откако влегоа во ЕУ и НАТО, Чешка, Унгарија, Полска и Словачка ја исполниле

³⁷Види повеќе кај International Visegrad Fund. 2004. *Annual Report 2004*, Bratislava: International Visegrad Fund.

клучната цел на соработката во Вишеград. По пристапувањето во ЕУ, земјите-членки треба да се обидат да ги рedefинираат приоритетите и да најдат ориентациска точка за идна соработка на земјите од Централна Европа. Покрај тоа, тие треба да се чуваат не само во идеолошки аспект, туку и во однос на содржината.

Постоењето на V4 несомнено придонесе за интеграција на земјите од Централна Европа во Европската унија и во НАТО, кои играат круцијална улога во современиот свет. Историскиот преглед на соработката во Вишеград може да ни даде шанса да укажеме - или со други зборови да ги анализираме - вообичаените и проблематичните моменти на оваа соработка. Клучно е да се напомене дека позитивните активности на Вишеградската група се загрозени од турбулентни периоди за време на кои групата беше дисфункционална (1993-1998) или се бореше да надмине криза (на пример во февруари 2002 година кога поранешниот унгарски премиер Виктор Орбан предложи да се започне истрага за т.н. Декрети за Бенес - директно поврзани со Чешката Република и Словачка - и нивната компатибилност со законодавството на ЕУ).³⁸ И двата случаи демонстрираат дека соработката во Вишеград е во голема мерка зависи од политичките лидери во соодветните земји и од нивната подготвеност да бараат консензус. Покрај тоа, стана јасно дека соработката во Вишеград ги одразува билатералните односи помеѓу одредени земји-членки, т.е., односите меѓу Словачка и Унгарија или Словачка и Чешка.

И покрај сите подеми и падови во периодот 1991-1998 година, ревитализацијата на соработката во Вишеград во 1998 година докажа дека водачите на Централна Европа дознаа за придобивките од поблиските врски и за Вишеградската група како целина и за земјите членки. Политичките претставници на Чешката Република, Унгарија и Полска се уверија дека идниот просперитет и стабилност на регионот нема да биде можно без учество на Словачка во процесите на интеграција во Европската унија и во НАТО. Осудата стана реципрочна по

³⁸Исто,

парламентарните избори во Словачка во 1998 година, кои донесоа на власт нова влада подготвена да учествува во регионалната соработка врз основа на Вишеградската група.

Така, историјата на Вишеградската група е обележана со развој на солидарноста како клучен градежен блок на регионалната соработка. Солидарноста на Унгарија, Полска и Чешка со Словачка, која не влезе во НАТО заедно со остатокот од вишеградските земји во 1999 година, и заедничкото учество во процесите на интеграција во Европската унија, беше изразена со специфични и конкретни чекори како што е преносот на информации, искуство и совети — претежно од Чешка и Полска.³⁹ Од друга страна, последната фаза на претпристапните преговори не беше обележана со пристапот за колеги чувства. Секоја земја преговараше самостојно и покрај тоа што нивните барања беа слични. Слична ситуација се појави на Самитот на Европската унија во Брисел во 2003 година кога се преговараше за конечната верзија на Уставот за Европа. Иако премиерите на вишеградските земји претходно се договорија за координација на нивните ставови за ова прашање, на крајот, секоја земја се обиде да ги спроведе своите приоритети.

Вонституционалниот пристап бара постојана потврда и легитимизација од страна на соодветните шефови на владите. Соработката беше целосно зависна од политичката волја на сите четири члена. Покрај тоа, во случај на политичко несогласување предизвикано од отворени прашања, одделенијата одговорни за Вишеградската соработка во одредени земји главно беа насочени кон нивната примарна задача - да ги бранат владините политики и позиции. Затоа, добро познатата теза „Вишеградската група е вештачко создавање на Западот“ не е верификувана. Етикетата „Вишеград четири“, очигледно „Вишеград три“, ја сметаше Вашингтон и Брисел како гаранција за стабилност и успешен политички, економски и социјален развој во регионот на Централна Европа. Ова е причината зошто Вишеградската група може да послужи како пример за постсоветските

³⁹Исто,

земји и за региони проблематични од воените конфликти, како што е Западен Балкан.

2004 година беше пресвртна точка за Европа како целина и особено за Централна Европа. Влезот на земјите од Централна Европа во Европската унија беше исполнување на приоритетите за надворешна политика дефинирани на почетокот на 90-тите години по падот на Советскиот Сојуз⁴⁰. Вишеградските земји станаа дел од Западот, област за која се верува дека опфаќа демократија, стабилност и економски просперитет. Притоа, тие ги исполниле соништата на неколку повоени генерации на Чеси, Унгарци, Полјаци и Словаци.

Интеграцијата во НАТО и ЕУ ги стимулира земјите од Вишеград да дефинираат нови цели. Пожелно беше терминот Централна Европа да стане синоним за прогресивни идеи кои би можеле да се вратат во Брисел и во постарите земји-членки. Пристапувањето во ЕУ им даде на Чешката Република Унгарија, Полска и Словачка можност директно да ја обликуваат и да влијаат на политиката на целата Унија.⁴¹

Новата вишеградска декларација, усвоена од премиерите на Унгарија, Полска, Словачка и Чешка на 12-ти мај 2004 година на нивниот самит во Кром, ја одрази оваа визија. Тоа беше прва средба на сите учесници како членки на НАТО и ЕУ. Усвојувањето на заедничка декларација покажа дека премиерите се свесни за историското значење на самитот Кром. Декларацијата беше добро подготвен документ, во кој се потенцира важноста на претходната соработка меѓу земјите од Вишеград за време на процесите на европска и евро-атлантска интеграција. Според оваа декларација, „соработката на земјите од Вишеградската група ќе продолжи да се фокусира на регионалните активности и иницијативи насочени кон зајакнување на идентитетот на регионот на Централна Европа; во овој

⁴⁰Joint Statement of V4 Foreign Ministerial Meeting, Budapest, 11 July 2005. (Abbreviated to “Joint Statement V4 Foreign Ministers 2005” when cited in the text). Available at: www.visegradgroup.org

⁴¹Programme of the Hungarian V4 Presidency. 2005. Available at: www.visegradgroup.org.

контекст, нивната соработка ќе се заснова на конкретни проекти и ќе го задржи својот флексибилен и отворен карактер.⁴²

Потребата од нова декларација што ќе ги дефинира понатамошните чекори на Вишеградската група по нејзиното пристапување во Европската унија е широко призната. "Во денешно време иднината на Вишеградската група ќе зависи од тоа дали земјите-членки се во можност да ги трансформираат разликите меѓу нивните интереси во меѓусебна сила, отколку меѓусебна одговорност. Во однос на надворешната политика, главен предизвик повторно е за сите Вишеград земјите членки да ги претворат своите традиционално различни надворешнополитички врски во заедничка сила, отколку на слабост.⁴³ Во поедноставени термини, за време на кризи Унгарија традиционално гледаше кон Германија, Чешка и Словачка кон Русија и Полска кон оддалечени сили, како на пр. Франција и Велика Британија во минатото или САД во моментов. Вишеградската група не треба да се обидува да ги потисне овие историски склоности, туку да ги користи за да ги промовира своите заеднички цели.⁴⁴

Процесите на интеграција во ЕУ и НАТО се одвиваа истовремено, при што главната цел беше да се прошири географската област на стабилност и економски просперитет од страна на сите земји од Централна и Источна Европа. НАТО и Европската унија се две различни организации со различна организациска структура и различно ниво на соработка. Координацијата на вишеградската соработка во рамките на Европската унија е многу покомплицирана отколку што е во случајот со НАТО. Земјите од Централна Европа претпочитаат Европската унија да ја одржува својата супранационална структура цивилна, додека НАТО

⁴²Report of the Czech Presidency of the Visegrád Group, June to May 2004. (Abbreviated to 'Czech VG Presidency Report 2004' when cited in the text). available via: www.visegradgroup.org

⁴³Joint Statement of V4 Foreign Ministerial Meeting, Budapest, 11 July 2005. (Abbreviated to "Joint Statement V4 Foreign Ministers 2005" when cited in the text). Available at: www.visegradgroup.org

⁴⁴Види повеќе кај Brusis, M. 2002. Prospects of Visegrad Cooperation in an Enlarged European Union. In: Štastný, Marek (ed.), *Visegrad Countries in an Enlarged Trans-Atlantic Community*. Bratislava: Institute for Public Affairs

останува европски безбедносен столб. Во рамките на НАТО, Вишеградската група се претстави како сигурен партнер - главно преку реализирани проекти од областа на одбраната и безбедноста, како што е формирање на заедничка полско-чешка-словачка бригада со команда во словачкиот град Топоцани.

Соработката Вишеград пред и по влезот во ЕУ значително се промени. Помина од централизирана соработка до диференцијација на интересите на одделните земји, особено стратешките прашања во рамките на ЕУ. Во ЕУ, Вишеградската група претставува важен форум за работни состаноци и размена на ставови помеѓу земјите V4, но не игра значајна улога во спроведувањето на заедничките интереси.

Во врска со проширувањето на Европската унија, може да се набудуваат и различни позиции на земјите од Вишеград. Словачка делува како најважниот застапник на Хрватска на патот кон влезот во Европската унија. Позицијата на Словачка е во спротивност со ставот на Полска, која ги поддржа преговорите за пристапување со Турција. Полска има проблем со Хрватска поради слабата соработка меѓу Загреб и Хааг.⁴⁵

Како прво, клучно е да се напомене дека финансиската перспектива на Европската унија во однос на рамката на долгорочно финансирање на активности и проекти на Унијата е многу чувствително прашање - не само за Унијата како целина, туку и за земјите-членки. Аналогно е со претходните теми за кои земјите од Вишеград не се согласиле во врска со заедничката позиција и изјава.⁴⁶

Заедничката надворешна и безбедносна политика на Европската унија, т.н. трет столб, исто така претставува прашање на кое земјите-членки на Централна Европа не можат да изнајдат заеднички став. Вишеградската група стана група на држави кои го прогласуваат својот интерес за понатамошна соработка, но не секогаш комуницираат, па дури и не се натпреваруваат едни со други. Добар

⁴⁵Исто,

⁴⁶Joint Statement of V4 Foreign Ministerial Meeting, Budapest, 11 July 2005. (Abbreviated to “Joint Statement V4 Foreign Ministers 2005” when cited in the text). Available at: www.visegradgroup.org

пример за оваа тенденција може да биде силното вклучување на Полска за време на политичката криза по претседателските избори во Украина во декември 2004 година или военото присуство во Ирак.⁴⁷

Стана јасно дека индивидуалните земји од Вишеград имаат различни ставови кон Вишеградската група - со други зборови, Вишеградската група игра различни улоги во надворешната политика на нејзините земји членки. Иднината на Вишеградската група ќе зависи од тоа дали земјите-членки се во можност да ги трансформираат разликите меѓу нивните интереси во меѓусебна сила, отколку меѓусебна одговорност. Ова важи и за надворешната политика. Покрај тоа, групата Висегад ќе треба да избегне да стане географски термин или организација без заби со годишни состаноци на претседателите на Вишеград, кои прогласуваат солидарност и заемна почит.

Иднината на групата Visgead зависи од неговата способност да функционира ефикасно во рамките на евроатлантските структури и од нејзината волја да дејствува како регионална политичка, а не само географска единица. Главниот фактор што влијае на вишеградската соработка на негативен начин е претпочитањето на надворешната политика и интересите на земјите-членки на штета на политиките и интересите на Вишеградската група и билатералните односи, како и сегашната политичка припадност на владите особено Земји членки.

Вишеградската група е регионално здружение кое нема институционална основа. Соработката се заснова на ротирачко лидерство и редовни состаноци на претставниците на четворицата членови на различни нивоа. Само Меѓународниот фонд Вишеград, цитиран погоре, има официјално седиште во Братислава. За институционално зајакнување на Групацијата, неопходно е да се создаде рамка што мора да биде во согласност со целите на Групата. Политичката застапеност на

⁴⁷Activity of the Hungarian Presidency of the Visegrad Group in 2005/2006. (Abbreviated to “Hungarian VG Presidency Report 2006” when cited in the text). Available via: www.visegradgroup.org.

земјите од Вишеград има тенденција да остане пречка за ефективна регионална соработка во рамките на Вишеградската група.

Вишеградската група има дополнителни проблеми со некои прашања што сè уште не биле решени - и кои се од големо значење за понатамошна соработка во рамките на Групацијата. Овие теми се поврзани со природата на Вишеградската група: проблемот со институционализацијата на Вишеградскиот четири, формулирањето и реализацијата на поставените приоритети, можното проширување на V4 и, до одреден степен, комплементарноста на Вишеградската група со други форми на регионална соработка, како што е Централноевропската иницијатива.

Што се однесува до прашањето за понатамошна институционализација на V4, државите членки најдоа консензус затоа што ова прашање не е веќе од важност денот. Од друга страна, воспоставувањето механизам што бара почитување на правилата и договорите може да доведе до зголемување на кредибилитетот на Вишеградската соработка.

И покрај декларативните изјави за неопходноста од понатамошна соработка, Вишеградската декларација за 2004 година не постави приоритети споредливи со интеграцијата во Европската унија и во НАТО. Реализацијата на поставените приоритети се карактеризира и со недоволност. И покрај подготвеноста да координираат пристапи и активности, одредени земји претпочитаат да преземат индивидуални чекори.

Проширувањето на групата Вишеград од страна на земјите од Југоисточна и Југоисточна Европа беше важно во периодот на ревитализирана соработка со Вишеград. Најпогодни кандидати беа Австрија и Словенија, но, сепак, консензус за ова прашање никогаш не е постигнат. Отворениот формат „Вишеград“ плус треба да се искористи за соработка со други земји или регионални групи како што се Украина, Словенија, Австрија. И покрај сите постојни проблеми, соработката во Вишеград претставува најефективна форма на регионална соработка во Централна Европа. Словачка, како и други земји од Вишеград е член на две други регионални

групиции - Централноевропска иницијатива и регионално партнерство предводено од Австрија. Поради овој факт, неопходно е да се разјаснат или поделат задачите и улогите помеѓу овие три регионални организации. Денес, Вишеградската група треба да се справи со дефинирањето на новите стратешки интереси и клучните приоритети и предизвикот на нивното практично спроведување и примена.

Кога економската криза ја погоди Европа во 2009 година, а буџетите за одбрана во Централна Европа беззначително намалени одбранбена соработка повторно беше видена во Прага, Братислава и Будимпешта како логична и неопходна алатка како да се компензираат намалувањата на штедење. Финансиската криза доведе и до создавање на нови формати на соработкаво областа на одбраната. Паметната одбрана на НАТО и Соединувањето на ЕУ започнаа во 2010 година и дополнително ги стимулира В4 државите повторно да ги продлабочат своите одбранбени врски.

Вишеградската група ја поддржа идејата за зајакнување на врската помеѓу Централна Европа и евроатлантските структури од самиот почеток и во 2012 година, пред НАТО Чикагосамитот, посветен на „промовирање на регионалната и евро-атлантската безбедност преку зајакнување на нивната политичка посветеност и зајакнување на одбранбените способности.

Како резултат на овие случувања започна работата на стратешките документи што ќе и дадат на В4 соработката посилни темели и многу потребна структура. Прво од овие беше документ наречен „Долгорочна визија на вишеградските земји за продлабочување на нивната одбранбена соработка“ потпишан во 2014-та година за време на унгарското претседателство со В4 во кое В4 се согласија за визија за обезбедување:

- a) способности на развој, набавка и одбранбена индустрија;
- b) формирање на мултинационални единици и водење прекугранични активности;
- c) образование, обука и вежби.

Слично, Акционен план на V4 соработка во одбраната беше потпишан и прецизиран на потенцијалните области на одбраната и безбедносната соработка:

- i. Заедничка борба против групата V4 на ЕУ;
- ii. Соработка за одбранбено планирање;
- iii. Заедничка обука и вежби;
- iv. Заедничка набавка и одбранбена индустрија;
- v. воено образование;
- vi. Заедничка заштита на воздушниот простор;
- vii. Координација на позициите;
- viii. Комуникациска стратегија.

Земјите V4 решија да создадат Заедничка борбена група на ЕУ V4 во 2011 година и се согласија да ја формираат до 2016 година. Оваа борбена група треба да може да се распореди во рок од 10 дена и во радиус на 6000 км од Брисел.

Кога во 2004 година Европската безбедносна и одбранбена политика (ЕСДП), денес позната како Заедничка Безбедност и одбранбена политика (CSDP), воведе „нова алатка за брзи борбени групи (ЕУ БГ)“ 17 кои се засноваат на принципот на ротација на шест месеци, новите членови на ЕУ (Чешка, Унгарија, Полска и Словачка) не беа искусни за создавање на борбени групи. Од тие причини беа првите нивни формации на борбени групи основана со веќе искусните членки на ЕУ поединечно. Првиот член на V4 кој формираше ваква Борбена група беше Унгарија во соработка со Словенија и Италија во 2007. Друг пример беше формирање на заедничка борбена група на полски - германски – словачки во 2010 година.

Подоцна откако се стекнаа со искуство, ги направија државите од V4 согласни за создавање на сопствена борбена група за ЕУ V4 за ЕУ. Голема важност за членките V4, како и за сите други земји од ЕУ, беше да се зајакне интероперабилноста на соодветните армии и нивната опрема за да можат да соработуваат без значителни потешкотии.

Терминот „интероперабилност“ значи способност на поединецотземјите „да дејствуваат заедно кохерентно, ефикасно и ефикасно за да постигнат тактички, оперативни и стратешки цели. Не мора да значи дека армиите треба да имаат иста опрема; сепак, тие треба да бидат во можност да споделуваат заеднички објекти и податоци. Тие треба да комуницираат. Ова може да се постигне само преку „ефективното“ вработување по пат на стандардизација, обука, вежби, научени лекции, демонстрации, тестови и реални судења .

Интероперабилноста требаше да се изврши според нормите на НАТО. Тоа се должи на фактот дека целата опрема што се користи во ЕУ БГ е иста како онаа што се користи за НАТО. Да се објасни понатаму, ниту НАТО ниту ЕУ БГ немаат своја опрема. Опремата секогаш се обезбедува од страна на земјите членки кои, сепак, заради историски и економски разлики немаат иста количина, квалитет, како и ист вид на вооружување. Во некои случаи меѓународните набудувачи не веруваа дека некои од БГ создадени во рамките на ЕУ всушност би биле интероперабилни. На пример, чешко-словачкиот БГ се сомневаше дека станува збор за „само политички ставови на посветеност на ЦСДП“.

Прашањето беше фактот дека немањето оперативно искуството од страната на земјите од V4 го отежнува оценувањето на какво било минато ефективно или интероперабилно. Додека се градеа V4 борбената група, сите четири земји членки на Вишеградската група станаа свесни за потребата да продолжат со модернизацијата на нивните воени сили дури и после прекинување на операцијата ИСАФ во Авганистан што беше главната причина за подобрувањето на интероперабилноста помеѓу вооружените сили на членките на НАТО на прво место.

V4 борбената група е и можност за модернизирање и продлабочување на соработката меѓу нив, како алатка за надминување на негативните ефекти од кризата врз нивните воени сили и како начин за поддршка на Иницијатива за паметна одбрана на Алијансата“.

Во мај 2012 година министрите за одбрана на V4 се состанаа во чешкиот град Литомчице и создадоа конечно решение со кое се утврди бројот на воениот персонал на V4 ЕУ БГ доприближно 3000 луѓе. Во соопштението се истакнува и важноста на заедничкиот V4 што ќе биде алатка за зголемување на можностите на државите V4.

Според достапните податоци, бројот на персоналот на борбената група V4 би бил 3280 војници од кои 1450 година ќе бидат обезбедени од Полска, 670 од Унгарија, 600 од Чесите и 560 од Словачка. Секоја земја има одговорност за различен сектор од

Борбена група. V4 Борбената група се состои од осум модули и истите се доделени на секоја од наведените V4 земји што треба да ја водат соработката во тој сектор. Водечката земја од V4 ЕУ БГ е Полска и затоа има и најширок опсег на одговорности и истите се „планирање, подготовка, обука и сертификација на целата единица“, како и комуникација и одговорност за информациски системи.³⁰ Чесите ја водат логистиката, Словаците се концентрираат на заштита од оружје ЦБРН, а одговорните за Инженеринг се Унгарците.

За соработка во областа на планирањето на одбраната, беше формирана група за планирање V4 (ПГ). ПГ пребарува можни области на соработка во развојот на можностите. „V4 PG се состанува најмалку двапати во текот на секоја претседателска година и ги користи маргините на сродните ЕУ, НАТО или други меѓународни настани ако е можно. “Избран е претседател на групата за планирање соодветно на тоа која држава го држи претседателството во моментот.

Придружните трошоци сепак, се опфатени со принципот „трошоците лежат таму каде што паѓаат“. Тоа значи дека земјата плаќа за она што го обезбедува и колку повеќе дава земјата, толку повеќе плаќа. Сепак, според министрите е важно и за земјите V4 да соработуваат дури и надвор од структурата V4 и дека земјите од Вишеград „треба исто така да бидат вклучени во билатерално ниво и трилатерални форми на соработка“.

Бидејќи заедничката обука и вежби е една од под-подрачјата на „Долготрајната визија на земјите од Вишеград за продлабочување на нивната одбранбена соработка “што беше потпишан 2014 година, многу вежби не беа одржани досега, но се планирани за иднината.

Како една од заедничките обуки може да се смета вежбата за обука чија цел беше да се подготват V4 земјите заедно со американската армија за заедничка одбрана и други операции според член 5 од Договорот од Вашингтон. Тактичката единица беше тестирана врз нејзините реакции и можноста за решавање проблеми во различни сценарија. Оваа вежба ја сочинуваа „1300 лица, со 72 парчиња опрема и околу 630 системи за оружје и мало оружје “.

Планерите за V4 треба да подготват вежба која ќе се планира на секои четири години и првиот период започнува од 2016 до 2020 година. Исто така, да се обезбедиспроведување на Стратегијата, началниците за одбрана треба да ја подготват среднорочната 2016-2020 година.

Министрите за одбрана, исто така, се обврзаа „да организираат годишни воени вежби за V4 почнувајќи од 2015 година се фокусираше и на колективната одбрана според член 5 од Северноатлантскиот договор. Овие вежби ќе бидат од суштинско значење за вооружените сили да останат интероперативни. ”

Земјите V4 решија да ја формираат Воено-образовната платформа Вишеградска група (VIGMILEP) што, меѓу другото, би помогнало во подобрување на военото образование и обезбедување на најдобро ниво на обука на службениците и експертите од областа на која се концентрира безбедноста и одбраната. Ова образование и обука ќе се спроведува „според ЕУ / НАТО стандарди “

Членовите на V4 се согласија за важноста на поблиска соработка во заштитата на нивната воздушен простор. Проектот „Заедничко небо“ е уште еден чекор за заштита на обичниот воздушен простор. Министрите за одбрана на Чешка и Словачка веќе постигнаа договор за заштита на нивниот воздушен

простор, но со вклучувањето на Унгарија и Полска ќе се зајакне заштитата на воздушниот простор во регионот уште повеќе.

Обуката за авијација треба да им овозможи на земјите V4 да ја зајакнат нивната интероперабилност и од таа причина, земјите од V4 ќе ја прошират меѓусебната соработка во оваа област. Една од долгорочните визији на земјите од Вишеград за продлабочување на нивната одбранбена соработка е стратегија за комуникација. Комуникациската стратегија ги вклучува информациите и размената на разузнавачки информации беше договорено да се подобри со цел борба против тероризмот во Европа поефективно. Од истата причина, во борбата против тероризмот, интелигенцијата се дели и во рамките на структурите на НАТО. Постојат многу канали преку кои може да биде интелигенцијата поделена. Тоа не е само V4 или НАТО, но по нападите во Париз во 2015 година, ЕУ исто така се консултира со неопходност за подобрување на разузнавањето и размената на информации меѓу земјите членки.

Сепак, размената на разузнавачки информации во сите земји на ЕУ досега докажува дека е борба. На сите земји не им се верува еднакво, што предизвикува неподготвеност да го споделат тоа информации. Членовите на V4 треба редовно да ги усогласуваат своите ставови во врска со одбранбената политика, како што е истото важен елемент на рамката за соработка меѓу земјите од Вишеград Групата.

Оваа тема останува во политичката агенда како приоритет. Исто така е важно да се „подигне профилот V4“ и во рамките на членовите на V4 и, во очите на меѓународните партнери“.

3.3. Стратегии за национална безбедност на Словачка, Унгарија, Чешка и Полска

Според Институтот за економија и мир, испитувајќи го глобалниот индекс на мирот за 2018-та година, еден од најистражените и најтемелните рангирања на темата што зема предвид широк спектар на фактори, вклучувајќи тековен, домашен и меѓународен конфликт, како и земајќи ги предвид нивото на хармонија или

раздорот во рамките на општеството и показателите поврзани со милитаризацијата и воените трошоци, Чешка се рангира како седма најбезбедна земја во светот во 2018 година - губејќи едно место во однос на претходната година.⁴⁸ По нив следуваат Унгарија (17-та, -2), Словачка (26-та, -4) и Полска (32-та, +1). Исланд излезе на врвот и ја обезбеди титулата најбезбедна земја во светот, по што следат Нов Зеланд и Австрија.

Според податоците објавени од страна на Евростат и Заводот за статистика на ЕУ, државите од Централна Европа се рангирани меѓу најбезбедните земји во Европа во 2019-та година. Земјите од Вишеградската група се безбедно засолниште од насилство и вандализам. Со 5,4% и 6,2% од населението, во 2019-та година има измерено стапка на криминал, насилство и/или вандализам во оваа област и притоа, констатирано е дека Полска и Словачка се втора и трета најбезбедна земја во Европската унија. Прва е Хрватска (само 3% од населението се поврзува со криминал, насилство или вандализам). Со 7,2% од населението кое се поврзува со вакви инциденти на криминална активност, Унгарија го зазема 5-то место, додека Чешка се рангира како 13-та најбезбедна земја низ ЕУ (9,3% од населението се поврзува со криминални активности). И покрај тие регионални разлики, сите земји од Централна Европа остануваат под просекот на ЕУ од 11,6%. На другиот крај на опсегот, најлоши резултати се забележани во Бугарија, каде скоро 25% од испитаниците пријавиле криминал, насилство или вандализам во нивната област, а потоа следуваат Холандија (15%) и Германија (14,2%).⁴⁹

Друго истражување, говори за ниската стапка на регистрирани полициски дела и притоа истражувањето било спроведено како дел од континуираното следење на ЕУ на Целите за одржлив развој, или на SDG, и не се заснова на вистински факти за стапките на криминал во европските земји. Нивниот ранг е сепак потврден ако ги погледнеме официјалните престапи констатирани од полицијата, а снимени во Европа. Стапката на криминал во ЕУ е според ова

⁴⁸ <https://kafkadesk.org/2018/12/06/central-european-countries-among-safest-in-the-eu/> (20.01.2020)

⁴⁹ [https://kafkadesk.org/2018/12/06/central-european-countries-among-safest-in-the-eu/\(20.01.2020\)](https://kafkadesk.org/2018/12/06/central-european-countries-among-safest-in-the-eu/(20.01.2020))

истражување најниска во Полска, Словачка и Чешка (под 100 криминалци на 100.000 луѓе), додека намерите за убиства беа неверојатно ниски во Полска и Чешка (помалку од 1 на 100.000 жители), иако малку повисока стапка има во Словачка и Унгарија.⁵⁰ Имајќи ги предвид овие статистички податоци, јасно е дека земјите применуваат квалитетни национални стратегии за безбедност.

СЛОВАЧКА

Република Словачка како лидер во регионот го признава, тврди и штити принципот на владеење на правото и почитување на основните човекови права и слободи во согласност со принципите на Повелбата на Организација на Обединетите нации и други меѓународни документи. Со своите историски, културни, политички, географски, економски и други врски, таа е неразделен дел од евроатлантската цивилизација и културната околина. Пример е за демократска држава. Во обид за општа гаранција за нејзината безбедност во согласност со меѓународното право и обичаи, Словачката Република ја има усвоено Безбедносната стратегија на Република Словачка. Тоа е јавен документ дизајниран за употреба од државни и локални владини органи и е достапен за граѓаните на Република Словачка. Словачката Република ја има усвоено оваа безбедносна стратегија со намера да создаде систематски мерки за соодветна реакција на безбедносните предизвици, ризици и закани и за вонредни ситуации, вклучително и такви кои со измени во Уставот на Република Словачка ќе овозможат негово активно учество во органите на колективна одбрана и во други меѓународни организации. Република Словачка го разбира својот безбедносен статус како статус на внатрешна безбедност и ред, суверенитет и интегритет и зачувани демократски основи на земјата.

Словачката Република ќе ја подобри соработката во градењето стабилно, сигурно и просперитетно Централноевропско подрачје, особено со Чешката Република, Полска и Унгарија, со кои има заеднички интерес во рамките на Европската унија. Проширувањето на Организацијата на Северноатлантскиот

⁵⁰ [https://kafkadesk.org/2018/12/06/central-european-countries-among-safest-in-the-eu/\(20.01.2020\)](https://kafkadesk.org/2018/12/06/central-european-countries-among-safest-in-the-eu/(20.01.2020))

договор од страна на овие земји претставува проширување и продлабочување на стабилноста и безбедноста во Централна Европа, а со тоа и квалитативна промена во безбедносното опкружување на Република Словачка. Во склад со нејзиниот интерес за полноправно членство во Организацијата на Северноатлантскиот договор, Република Словачка има за цел да го продлабочи својот удел во заедничките активности насочени кон подобрување на квалитетот на политичко-безбедносната соработка со В4 државите, со акцент на соработката меѓу нивните вооружени сили.

Сите В4 држави негуваат активна соработка во рамките на Организацијата за економска соработка и развој и даваат придонес во обликувањето на стабилноста во овој регион.

УНГАРИЈА

Во текот на евроатлантскиот процес на интеграција дојде до промена на режимот. Унгарија стана членка на организации за интеграција во кои стабилноста на земјите-членки се заснова на заеднички вредности, демократија и правила базирани на закони. Исто така, се предвидува задолжително почитување на човековите права и основните слободи. Притоа, овие организации се изјаснети дека се подготвени и способни да си помагаат едни на други со цел да се заштити безбедноста и демократијата во сите земји.

Безбедноста на Унгарија е на високо ниво. Ситуацијата е стабилна; а основна гаранција за нејзината безбедност е соработката што се одвива во рамките на НАТО и ЕУ. Унгарија не е загрозувана од воена агресија и не е под ризик од кој било друг традиционален вид закана.⁵¹ Во исто време, предвидено е дека сите нови предизвици и закани ќе можат ефективно да се решат преку владини ставови координирани од национални напори и добро фокусиран развој на способностите и

⁵¹ Government of the Republic of Hungary. 2004. National Security Strategy of the Republic of Hungary (Resolution No. 2073/2004 (III.31.))

нивна флексибилна примена.⁵² Предвидено е надминување на сите безбедносни предизвици преку широка меѓународна соработка.

Во Безбедносната стратегија на Република Унгарија, фокусот е поставен на одбранбените способности на Европа и јакнењето на односите со земјите од Европа, а пред се со Словачка, Полска и Чешка.⁵³ Со стратегијата се предвидува отворање на нови, дополнителни, воени аташе-канцеларии. Имено, ваквата стратегија е потребна поради тоа што НАТО и ЕУ се повеќе се преокупирани со големата закана од истокот т.е., од Русија.

Со оглед на безбедносното опкружување, владата на Унгарија е насочена кон создавање модерна, способна армија со лојални војници посветени на служење на својата земја, но и во насока на помош на останатите членки на В4. На овој начин се гарантира безбедноста на земјата (на Унгарија), и исто така се придонесува за меѓународната безбедност.

Мирот во регионот е од клучно значење за Унгарија, земја која што има за цел да постигне систем базиран на задачи што низ годините ќе постанува уште посилен, посигурен и професионален од оној досега. Дополнително, покрај увидот во операциите во Западен Балкан и балтичките држави, унгарската армија иницира формирање на централна европска мултинационална и регионална команда за специјални операции.

ЧЕШКА

Безбедносната стратегија на Чешката Република е основен документ во рамките на безбедноста на Чешката Република, и истиот се третира како основа за под-стратегии и концепти. Тоа е владин документ, подготвен во консултација со Кабинетот на Претседателот на Републиката и Парламентот на Чешката Република

⁵² Види повеќе на <http://www.kulugyminiszterium.hu/archivum/Kulugyminiszterium/EN/Ministry/Departm>

⁵³ <http://abouthungary.hu/news-in-brief/hungarys-new-national-security-strategy-launched/> (10.04.2020)

со цел да се изнајдат непартиски пристапи кон безбедносните проблеми.⁵⁴ Безбедносната заедница на Чешката Република, вклучително и претставници на невладиниот сектор, исто така, беа вклучени во изработката на оваа стратегија.

Вредноста на правната рамка се заснова на креирање и спроведување на Стратегијата за безбедност, предвидено со уставниот поредок на Чешката Република, особено со Уставот на Чешката Република, Повелбата за основни права и слободи и Законот бр. 110/1998 за безбедноста на Чешката Република. Правната рамка за безбедност на Чешка се основа на меѓународните обврски кои произлегуваат од членството на Чешката Република во Северноатлантската договорна организација (НАТО), Европската унија (ЕУ), Обединетите нации (ООН) и Организацијата за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ).

Во однос на принципите, како и во однос на дефинирањето на безбедносните интереси, безбедносната стратегија ги зема предвид и ги опишува промените во безбедносното опкружување, вклучително и клучните закани во евроатлантската област. Целта е да се воспостави систематска и координирана рамка за унапредување на безбедноста на Чешката Република и да придонесе за ефикасна употреба на индивидуални мултилатерални, билатерални и национални алатки, како и да придонесе за соодветна распределба на ресурсите за овие цели.

Безбедносната стратегија на Чешката Република ги претставува основните вредности, интереси, пристапи, амбиции и алатки за заштита на нејзината безбедност.⁵⁵

- a) Принципите на безбедносната политика на Чешката Република ги формулираат принципите врз кои се заснова безбедносната политика на Чешка.
- b) Безбедносните интереси на Чешката Република го дефинираат виталното, стратегиското работење на Чешка и други важни интереси.

⁵⁴ Security Strategy of the Czech Republic, 2011.

⁵⁵ https://www.eda.europa.eu/docs/default-source/documents/czech_republic_english-2011_sec-stratD391658D7E25.pdf (10.04.2020)

- c) Безбедносното опкружување ги идентификува најважните трендови, фактори и специфични закани во безбедносното опкружување во рамките на Чешката Република.

ПОЛСКА

Националната стратегија за безбедност на Полска поставува три приоритети на полската безбедносна политика. Полските власти се фокусирани на создавање национални способности во рамките на сопствената безбедност и засилување на НАТО, како и во рамките на одбрамбената и безбедносната политика на ЕУ и стратешките односи со државите партнери, вклучително и САД.⁵⁶ Стратегијата исто така поддржува широко разбрани безбедносни активности преземени од меѓународната заедница, вклучително и Обединетите нации.

Кога станува збор за националните способности, Полска треба да ги фокусира своите стратешки напори главно на обезбедување безбедност на своите граѓани и територија, сметајќи ја поддршката на сојузничките одбранбени способности и дејствувајќи против закани лоцирани надвор од територијата на НАТО. Полските власти би биле особено загрижени за областите на безбедносната политика, во рамките на кои „сојузничките (заеднички) активности може да станат тешки“.⁵⁷

Во рамките на вториот приоритет, Полска има за цел да ги зајакне одбранбените способности на НАТО и источното крило на НАТО. Нагласено е дека соработката со САД е од огромно значење (вклучително и поддршка за присуството на САД во Европа). Покрај тоа, истакнато е дека има потреба од одржување тесна соработка со соседните земји и потреба за зголемување на политичкиот интегритет. Активностите преземени од полската влада исто така треба да имаат за цел продлабочување на процесите на интеграција на ЕУ на начин

⁵⁶ <https://www.defence24.com/polish-government-adopts-new-strategy-for-national-security> (12.04.2020)

⁵⁷ National Security Strategy of the Republic of Poland, 2014.

што ќе обезбеди доволно безбедносен потенцијал, вклучително и одбранбени способности.

За да се оствари третиот приоритет, потребно е зајакнување на ООН и реконструкција на Организацијата за безбедност и соработка во Европа. Покрај тоа, спроведувањето на законот во областа за контрола на оружјето треба да се изврши поефикасно.

Во согласност со стратегијата, полските власти треба да извршат одбранбена активност (во воената сфера), чија цел е одржување и демонстрирање на повеќестрана подготвеност на земјата да реагира на воените закани за полската независност и територијалниот интегритет. Друга примарна цел е да се заштити Полска, вклучително и обезбедување услови што ќе овозможат одржување на заедничка безбедност и јавен ред, заедно со внатрешната стабилност на земјата и функционирање на критичната инфраструктура. На крај, стратегијата има социјална димензија која ќе биде насочена кон „создавање безбедни услови во кои би живееле граѓаните“.

Оваа стратегија претпоставува дека треба да се преземат одредени подготовки, меѓу другото, во рамките на заострување на начинот на кој функционира полскиот безбедносен систем во воената сфера на национално ниво, но и на меѓународно ниво. Основните задачи се однесуваат на утврдување на правна и организациска основа за интегриран систем на национална безбедност, како и примена на правила и процедури за стратешка контрола на националната безбедност, кои ќе бидат унифицирани во која било состојба на национална безбедност.

ЗАКЛУЧОК

Со истражувањето во магистерскиот труд се дојде до неколку суштински заклучни согледувања.

- Безбедносната и одбранбената димензија на централноевропските интеракции и идентитет претставува специфична и порелевантна област на односи во таканаречената вишеградска група од четири држави (В4): Чешка, Унгарија, Полска и Словачка. Во рамките на опсегот на секторски политики за нивната одржлива регионална соработка, прашањата поврзани со одбраната претставуваат посебен аспект на координацијата на В4 на надворешната и безбедносната политика. Споредено со консултациите и соработката во други области, безбедносната и одбранбената политика не беше целосно отсутен, но остана на маргините на В4 соработка со години дури и по целосно вклучување на четирите централно-европски држави во работата на ЕУ и НАТО од 2004 година.
- Покрај стратешките прашања на трансатлантската алијанса пред и по самитите на НАТО, квадрилатералниот дискурс за воени прашања меѓу вишеградските партнери ги прифаќа практичните прашања за развојот на одредени современи системи и видови на способности и средства за работа (како што се алатки за заштита од оружје за масовно уништување како и опрема за воздушна одбрана и стратешки транспорт) потребни за сите партнери В4 да ги исполнат барањата на членството во НАТО и барањата за ефективно учество во управувањето со кризи во ЕУ. Случаите на претходните специфични меморандуми за разбирање сведочат за намерите на вишеградските партии да ги соберат со оглед на тоа што во овој прагматичен аспект на одбранбените релации може да се добијат можни приноси. Можна соработка В4 во програмите и инвестициите за развој на вооружувањето природно не е ограничена

само на приоритетите и очекувањата на НАТО. Прогласени се партнерите од Вишеградда побараат заемна поддршка, размена на информации и да ги истражат можните начини на заедничко учество во проекти во рамките на шемите на Европската агенција за одбрана (ЕДА). Со поставување на целите на нивната одбранбена координација во техничката модернизација во рамките на институционалниот контекст на ЕУ, владата В4 ја започна "европзацијата" на нивните аспирации за развој на способности.

- Вишеградската група по своите особености се разликува од другите групи на држави кои со заеднички ресурси и со интегрирани стратешки политики ги исполнуваат своите цели и истовремено влијаат врз прашања од експлицитно значење за другите држави од светот.
- Во последните две децении, концептот на европеизација е широко користен за да опише различни процеси што се одвиваат во рамките и надвор од границите на Европската унија. Неговата аналитичка вредност се состои во објаснувањето како се поврзани вредностите, актерите и институциите со цел да се продлабочи моќта на ЕУ над националната политика на земјите-членки или влијанието на земјите-членки во креирањето на политиките на ЕУ. Во овој поглед, европеизацијата се јавува кога постои јасна врска на меѓузависност меѓу ЕУ и земјите-членки, што доведува до резултати засновани врз политика. Во оваа насока, особено значајно е да се постигне целта т.е., да се анализира во која мерка воспоставувањето и механизмите на Вишеградската група го напредуваат процесот на европеизација на своите четири земји членки. Гледајќи ја еволуцијата и институционалната поставеност на Вишеградската група, се смета дека може да се идентификуваат два модели на европеизација кои се случуваат во В4: „горе-долу“ и „оддолу-долу“. Додека првиот модел е вообичаен за претпристапниот период во ЕУ, вториот може да се

искористи за објаснување на интеракцијата помеѓу владите на V4 и институциите на ЕУ во одредени случаи на политики.

- Влезот во ЕУ во 2004 година може да се смета како основен чекор напред - не само во соработката со В4, туку и во развојот на одделни земји-членки. Откако влегоа во ЕУ и НАТО, Чешка, Унгарија, Полска и Словачка ја исполниле клучната цел на соработката во Вишеград. По пристапувањето во ЕУ, земјите-членки треба да се обидат да ги рedefинираат приоритетите и да најдат ориентациска точка за идна соработка на земјите од Централна Европа. Покрај тоа, тие треба да се чуваат не само во идеолошки аспект, туку и во однос на содржината.
- Соработката Вишеград пред и по влезот во ЕУ значително се промени. Помина од централизирана соработка до диференцијација на интересите на одделните земји, особено стратешките прашања во рамките на ЕУ. Во ЕУ, Вишеградската група претставува важен форум за работни состаноци и размена на ставови помеѓу земјите V4, но не игра значајна улога во спроведувањето на заедничките интереси.
- Република Словачка како лидер во регионот го признава, тврди и штити принципот на владеење на правото и почитување на основните човекови права и слободи во согласност со принципите на Повелбата на Организација на Обединетите нации и други меѓународни документи. Со своите историски, културни, политички, географски, економски и други врски, таа е неразделен дел од евроатлантската цивилизација и културната околина. Пример е за демократска држава.
- Безбедноста на Унгарија е на високо ниво. Ситуацијата е стабилна; а основна гаранција за нејзината безбедност е соработката што се одвива во рамките на НАТО и ЕУ. Унгарија не е загрозувана од воена агресија и не е под ризик од кој било друг традиционален вид

закана.⁵⁸ Во исто време, предвидено е дека сите нови предизвици и закани ќе можат ефективно да се решат преку владини ставови координирани од национални напори и добро фокусиран развој на способностите и нивна флексибилна примена.⁵⁹ Предвидено е надминување на сите безбедносни предизвици преку широка меѓународна соработка.

- За Чешка, во однос на принципите, како и во однос на дефинирањето на безбедносните интереси, безбедносната стратегија ги зема предвид и ги опишува промените во безбедносното опкружување, вклучително и клучните закани во евроатлантската област. Целта е да се воспостави систематска и координирана рамка за унапредување на безбедноста на Чешката Република и да придонесе за ефикасна употреба на индивидуални мултилатерални, билатерални и национални алатки, како и да придонесе за соодветна распределба на ресурсите за овие цели.
- Националната стратегија за безбедност на Полска поставува три приоритети на полската безбедносна политика. Полските власти се фокусирани на создавање национални способности во рамките на сопствената безбедност и засилување на НАТО, како и во рамките на одбрамбената и безбедносната политика на ЕУ и стратешките односи со државите партнери, вклучително и САД.⁶⁰ Стратегијата исто така поддржува широко разбрани безбедносни активности преземени од меѓународната заедница, вклучително и Обединетите нации.

Иднината на групата Вишеград зависи од неговата способност да функционира ефикасно во рамките на евроатлантските структури и од нејзината

⁵⁸ Government of the Republic of Hungary. 2004. National Security Strategy of the Republic of Hungary (Resolution No. 2073/2004 (III.31.))

⁵⁹ Види повеќе на <http://www.kulugyminiszterium.hu/archivum/Kulugyminiszterium/EN/Ministry/Departm>

⁶⁰ <https://www.defence24.com/polish-government-adopts-new-strategy-for-national-security> (12.04.2020)

[Безбедносната соработка помеѓу вишеградските држави по членството во Европската унија]

волја да дејствува како регионална политичка, а не само географска единица. Главниот фактор што влијае на вишеградската соработка на негативен начин е претпочитањето на надворешната политика и интересите на земјите-членки на штета на политиките и интересите на Вишеградската група и билатералните односи, како и сегашната политичка припадност на владите особено Земји членки.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Книги и научни списанија

1. Activity of the Hungarian Presidency of the Visegrad Group in 2005/2006. (Abbreviated to “Hungarian VG Presidency Report 2006” when cited in the text). Available via: www.visegradgroup.org.
2. Brusis, Martin. 2002. Prospects of Visegrad Cooperation in an Enlarged European Union. In: Šťastný, Marek (ed.), *Visegrad Countries in an Enlarged Trans-Atlantic Community*. Bratislava: Institute for Public Affairs
3. Bukalska, P, (2003) ‘A New Visegrád Group in the European Union – Possibilities and Opportunities for Development’, *Centre for Eastern Studies Policy Briefs*, June, Warsaw: Centre for Eastern Studies Contents of Visegrad cooperation as approved by the Prime Ministers summit in Bratislava. 14 May 1999. (Abbreviated to ‘Contents of Visegrad cooperation 1999’ when cited in the text). Cottey, Andrew (ed.). 1999. *Subregional Cooperation in the New Europe*. Basingstoke: Macmillan
4. Георгиева, Ј. 2009: Европска безбедност-Филозофски факултет, стр. 25
5. Declaration of Prime Ministers of the Czech Republic, the Republic of Hungary, the Republic of Hungary, the Republic of Poland and the Slovak Republic on cooperation of Visegrad Group countries after their accession to the European Union. Prague, 12 May 2004. (Abbreviated to “VG Declaration 2004” when cited in the text). Available at: www.visegradgroup.org
6. Declaration of the V4 Ministers Responsible for Regional Development, Sliach, Slovakia, 2 December 2005 (Abbreviated to “VG Regional Development

- Ministers Declaration 2005” when cited in the text). Available at: www.visegradgroup.org
7. Dwan, Renata. 2000. Subregional, Regional and Global Levels: Making the Connections. In: Herolf, Gunilla (ed.), *Subregional Cooperation and Integration in Europe*. Stockholm: Utrikespolitiska Institutet, pp. 81-100.
 8. Declaration of the Prime Ministers of the V4 countries on the Ukraine, Kazimierz Dolny, June 10, 2005. (Abbreviated to “VG Joint Declaration Ukraine 2005” when cited in the text), www.visegradgroup.org
 9. Dunoff, J., Pollack, M. 2013., *Interdisciplinary Perspectives on International Law and International Relations: The State of the Art*, Cambridge, UK, pp.126-129
 10. Goldstein, J., and Steinberg, H. 2010, *International Institutions*, London, SAGE, pp.56-59
 11. Government of the Republic of Hungary. 2004. *National Security Strategy of the Republic of Hungary (Resolution No. 2073/2004 (III.31.))*
 12. Haggard, S., and Simmons, B., 1987, *Theories of International Regimes, International Organization*, pp.491-517
 13. Hasenclever, A., Mayer, P., and Rittberger, V. 1997, *Theories of International Regimes*, Cambridge, UK, Cambridge University Press, pp.102-112
 14. International Visegrad Fund. 2004. *Annual Report 2004*, Bratislava: International Visegrad Fund.
 15. Joint Statement of V4 Foreign Ministerial Meeting, Budapest, 11 July 2005. (Abbreviated to “Joint Statement V4 Foreign Ministers 2005” when cited in the text). Available at: www.visegradgroup.org

16. Kratochwil,F., and Edward,D. 1994, International Organizations: A Reader, Harper Collins, New York, pp.88-94
17. Lake,D., and Powell,R. 1999, Strategic Choise and International Relations, Princeton, NJ, pp.233-239
18. Milner,H. 1992, International Theories of Cooperation Among Nations:Strengths and Weakness, World Politics, pp.466-496
19. National Security Strategy of the Republic of Poland,2014.
20. Petkan, I. 2003. "Corruption, Contraband and Institutional Reform", PARI daily, 3 February 2003, pp.11-13
21. Programme of the Hungarian V4 Presidency. 2005. Available at: www.visegradgroup.org.
22. Radaelli,C. 2006. *Europeanization: Solution or Problem?* in M. Cini and A.K. Bourne (eds) Palgrave Advances in European Union Studies, Basingstoke: Palgrave, pp.122-126
23. Report of the Czech Presidency of the Visegrád Group, June to May 2004. (Abbreviated to 'Czech VG Presidency Report 2004' when cited in the text). available via: www.visegradgroup.org
24. Security Strategy of the Czech Republic, 2011.
25. Стајич, Љ. 2003. *Основи безбедности*, Полициска академија:Београд, стр.88-90
26. Unated Nations Development Programe. 2000. United Nations Development Programme, "Early Warning Report", Report No.2, November, 2000

27. Quaglia, M. Neuvonen, M. Miyakoshi, and M. Cini, 2007. *Europeanization*, in M. Cini (ed.) *European Union Politics*, 2nd edn, Oxford: Oxford University Press.

Интернет извори

28. <https://www.dw.com/mk/%D0%B2%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%81%D0%BA%D0%B0-%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%B0-%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%87%D0%B5%D0%BD-%D0%B1%D0%BB%D0%BE%D0%BA-%D0%BA%D0%BE%D1%98-%D0%BD%D0%B5-%D0%B5-%D0%B1%D0%BB%D0%BE%D0%BA/a-48829229> (20.09.2019)
29. <https://vlada.mk/node/8837?ln=mk> (29.09.2019)
30. [https://kafkadesk.org/2018/12/06/central-european-countries-among-safest-in-the-eu/\(20.01.2020\)](https://kafkadesk.org/2018/12/06/central-european-countries-among-safest-in-the-eu/(20.01.2020))
31. <http://www.kulugyminiszterium.hu/archivum/Kulugyminiszterium/EN/Ministry/Departm>
32. <https://www.defence24.com/polish-government-adopts-new-strategy-for-national-security> (12.04.2020)
33. <http://www.kulugyminiszterium.hu/archivum/Kulugyminiszterium/EN/Ministry/Departm>
34. <http://abouthungary.hu/news-in-brief/hungarys-new-national-security-strategy-launched/> (10.04.2020)
35. https://www.eda.europa.eu/docs/default-source/documents/czech_republic_english-2011_sec-stratD391658D7E25.pdf (10.04.2020)

36. <https://www.defence24.com/polish-government-adopts-new-strategy-for-national-security> (12.04.2020)